

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: Теоретико-практичні аспекти обліку та аналіз
ефективності використання власного капіталу сільськогосподарського
підприємства**

Виконав:

Терещенко Євген Леонідович
здобувач спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Керівник:

Гордієнко Микола Іванович
професор кафедри обліку і оподаткування

Рецензент:

Денисенко Ігор Вікторович
директор товариства з обмеженою
відповідальністю «МЕГІС»

Суми – 2023

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

Обліку і оподаткування

Освітній ступінь

Магістр

Спеціальність

071 «Облік і оподаткування»

Завідувач кафедри

« 08 » листопада _____

Затверджую:

М.І. Гордієнко

2022 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Терещенко Євгену Леонідовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1.Тема роботи: Теоретико-практичні аспекти обліку та аналіз ефективності використання власного капіталу сільськогосподарського підприємства

2. База практичного дослідження:

СТОВ ім. Шевченка Сумського району Сумської області

керівник роботи **Гордієнко Микола Іванович, к.е.н., професор**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від

11.01. 2023 р. № 51-н

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 12 грудня 2023 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та

установчі документи, фінансова, статистична, бюджетна та податкова звітність,

законодавчо - нормативні акти з питань обліку та аналізу, монографії, фахові наукові

статті та доповіді на міжнародних науково-практичних конференціях з питань сучасного

стану та вдосконалення обліку, аналізу, аудиту, оподаткування.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити категорію «власний капітал», з позиції економічної сутності та об'єкту обліку;

вивчити законодавчо-нормативну базу та інформаційне забезпечення з теми дослідження;

провести підбір та аналіз наукових літературних джерел з тематики дослідження;

проаналізувати фінансово-економічну діяльність об'єкта дослідження;

розкрити стан організації бухгалтерського обліку та запропонувати шляхи його удосконалення;

дослідити особливості методики розрахунків та джерела інформації для аналізу власного капіталу;

визначити вплив елементів власного капіталу на фінансовий стан товариства ;

сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання**«08» листопада 2022 р.****КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	листопад 2022 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	грудень 2022 р. - січень 2023 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	лютий-липень 2023 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2023 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	жовтень-листопад 2023 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	листопад 2023 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	01-04 грудня 2023 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	04-08 грудня 2023 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедру, деканат	08 грудня 2023 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	08-13 грудня 2023 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	14-15 грудня 2023 р.	

Здобувач вищої освіти за другим (магістерським) рівнем

Євген ТЕРЕЩЕНКО

Керівник роботи

Микола ГОРДІЄНКО

Перевірку на автентичність проведено.

Надія БАРАНІК

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

Гарант освітньої програми

Інна НАЗАРЕНКО

Декан факультету економіки і менеджменту

Маргарита ЛИШЕНКО

АНОТАЦІЯ

Терещенко Є.Л. Теоретико-практичні аспекти обліку та аналіз ефективності використання власного капіталу сільськогосподарського підприємства.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування», СНАУ, Суми. 2023. – Рукопис.

Актуальність теми дослідження викликана тим, що сучасні непрості умови функціонування вітчизняних підприємств призводять до виникнення проблем пов'язаних з забезпеченням стабільності та стійкості їх роботи. Власний капітал підприємства є головною складовою його загального потенціалу. Структура і динаміка власного капіталу є одним з найважливіших показників, що визначає фінансовий стан підприємства.

В кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні та практичні основи організації обліку власного капіталу, а також здійснено аналіз ефективності формування та використання власного капіталу на прикладі сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю імені Шевченка Сумського району Сумської області. Підприємство яке було обране в якості об'єкта дослідження при виконанні кваліфікаційної роботи, має високу ділову репутацію, що дозволяє підприємству не тільки підтримувати достатній рівень ефективності діяльності, а й підвищувати рівень рентабельності.

Проведений аналіз наукових досліджень та публікацій дозволив зробити висновки та сформувані власні результати наукового дослідження, які мають окремі елементи наукової новизни, а саме: уточнено поняття «власний капітал» - як сукупність засобів, внесених засновниками підприємства та приріст засобів у вигляді прибутку за рахунок їх використання; обґрунтовано необхідність розглядати капітал як відносини, що пов'язані з правом власності, причому в двох площинах: об'єктивному та економічному розумінні; дістало подальшого удосконалення питання оцінки власного капіталу, яка на пряму залежить від оцінки активів та зобов'язань. Як правило, сукупна сума власного капіталу тільки за збігом відповідає сукупній ринковій вартості акцій підприємства чи сумі, яку можна отримати шляхом продажу чистих активів частинами або підприємства в цілому на засадах принципу безперервності; вивчення зарубіжного досвіду дало можливість стверджувати, що введення інформації про оплачений і неоплачений капітал в баланс підприємства сприятиме підвищенню ефективності ведення бухгалтерського обліку; обґрунтовано особливості ведення бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах, котрі викликані, по-перше природними факторами, тобто виробництво на пряму пов'язане із використанням землі та живих організмів (біологічних активів); здійснений параметричний аналіз, дав можливість виявити значну кількість пропонованих для розрахунку показників, проте ми вважаємо це недоцільним, постільки це не дозволяє дійти єдиних правильних висновків.

Ключові слова: власний капітал, облік, інформаційне забезпечення, управління, джерела інформації, аналіз.

SUMMARY

Tereshchenko E.L. Theoretical and practical aspects of accounting and analysis of the efficiency of the use of own capital of an agricultural enterprise.

Qualification work on specialty 071 «Accounting and taxation», SNAU, Sumy. 2023. - Manuscript.

The relevance of the research topic is caused by the fact that the current difficult operating conditions of domestic enterprises lead to the emergence of problems related to ensuring the stability and sustainability of their work. The company's own capital is the main component of its overall potential. The structure and dynamics of equity capital is one of the most important indicators that determines the financial condition of the enterprise.

In the qualification work, the theoretical and practical foundations of the organization of equity accounting were considered, as well as an analysis of the effectiveness of the formation and use of equity capital was carried out on the example of the agricultural limited liability company named after Shevchenko of the Sumy district of the Sumy region. The enterprise that was chosen as an object of research during the performance of qualification work has a high business reputation, which allows the enterprise not only to maintain a sufficient level of operational efficiency, but also to increase the level of profitability.

The conducted analysis of scientific research and publications made it possible to draw conclusions and form own results of scientific research, which have separate elements of scientific novelty, namely: the concept of "own capital" has been clarified - as a set of funds contributed by the founders of the enterprise and an increase in funds in the form of profit due to their use ; the need to consider capital as a relationship related to the right of ownership is substantiated, and in two planes: objective and economic understanding; received further improvement in the issue of equity valuation, which directly depends on the valuation of assets and liabilities. As a rule, the total amount of equity only coincidentally corresponds to the total market value of the company's shares or the amount that can be obtained by selling the net assets in parts or the company as a whole on the basis of the principle of continuity; the study of foreign experience made it possible to assert that the introduction of information about paid and unpaid capital in the balance sheet of the enterprise will contribute to increasing the efficiency of accounting; the peculiarities of accounting in agricultural enterprises, which are caused, firstly, by natural factors, i.e. production is directly related to the use of land and living organisms (biological assets); the parametric analysis carried out made it possible to identify a significant number of indicators proposed for calculation, however, we consider it inappropriate, as it does not allow us to reach single correct conclusions.

Key words: equity, accounting, information support, management, sources of information, analysis.

ЗМІСТ

	ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ	9
1.1	Власний капітал, як економічна категорія та об'єкт обліку	9
1.2	Методологічне та законодавчо-нормативне регулювання обліку власного капіталу	12
1.3	Теоретичні основи формування та використання власного капіталу	16
РОЗДІЛ 2	СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	20
2.1	Аналіз фінансово-економічної діяльності об'єкта дослідження	20
2.2	Оцінка стану обліку формування та використання власного капіталу	32
2.3	Удосконалення обліку власного капіталу в контексті управління	43
РОЗДІЛ 3	АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	50
3.1	Методика розрахунків та джерела інформації для аналізу власного капіталу	50
3.2	Аналіз ефективності й інтенсивності використання капіталу підприємства	58
3.3	Визначення впливу елементів власного капіталу на фінансовий стан товариства	66
	ВИСНОВКИ	73
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
	ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні непрості умови функціонування вітчизняних підприємств призводять до виникнення проблем пов'язаних з забезпеченням стабільності та стійкості їх роботи. Власний капітал підприємства є головною складовою його загального потенціалу. Структура і динаміка власного капіталу є одним з найважливіших показників, що визначає фінансовий стан підприємства.

Інформація, необхідна для ефективного управління власним капіталом підприємства акумулюється системою бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Повне розкриття інформації про формування і використання власного капіталу сприятиме підвищенню достовірності інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Актуальність теми зумовлена тим, що власний капітал має визначальне місце у створенні та функціонуванні підприємства й користується статусом «гаранту» організації підприємництва. Власний капітал – це основа й фундамент стабільного розвитку підприємства. В міжнародних стандартах фінансової звітності зазначено наступне визначення власного капіталу: «Власний капітал – це залишкова частка в активах підприємства після вирахування всіх його зобов'язань» [12].

Питанням формування складових власного капіталу та трактування їх сутності з метою організації належного обліку та аналізу в сучасних умовах займалися зарубіжні та вітчизняні науковці, а саме: Бержанір І. А. [1], Вибер Е. [5], Головачко В. [5], Гордієнко М.І. [3, 4], Дробязко С.І. [6, 27, 28], Жук В.М. [7, 8], Бездушна Ю.С. [7, 8], Козаченко Д. М. [10], Мардус Н. Ю. [10], Мосейчук В.В. [11], Назаренко О. В. [14], Пилипенко О. І. [17], Томчук О.Ф. [23], Makedon V. [27] та інші.

Незважаючи на значні здобутки та напрацювання вчених світової та вітчизняної наукової думки, залишаються не вирішеними та дискусійними багато

проблем, зокрема: не сформовано єдиної думки щодо сутності, складу та структури власного капіталу.

Зв'язок роботи з науковою темою. Кліфікаційна робота виконана відповідно до напрямів науково-дослідних робіт Сумського національного аграрного університету з теми: «Теоретико-методологічні та практичні аспекти організації обліку і оподаткування на підприємствах аграрного сектору економіки» державний реєстраційний номер 0119U102486.

Мета і завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне та практичне обґрунтування сучасного стану обліку, розробка шляхів удосконалення його та аналіз ефективності використання власного капіталу сільськогосподарського підприємства.

Щоб досягти поставленої мети в роботі було визначено до виконання наступні завдання:

- дослідити «власний капітал», як об'єкт обліку та економічну категорію;
- вивчити методологічне та законодавчо-нормативне регулювання обліку власного капіталу;
- проаналізувати фінансово-економічну діяльність товариства;
- розкрити стан обліку та запропонувати шляхи його удосконалення;
- проаналізувати ефективність формування та використання власного капіталу;
- визначити вплив елементів власного капіталу на фінансовий стан досліджуваного об'єкта.

Об'єктом дослідження виступає сільськогосподарське ТОВ імені Шевченка Сумського району Сумської області.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні основи обліку та аналіз ефективності використання власного капіталу сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження. Виконання кваліфікаційної роботи базувалося на використанні як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження, зокрема історико-економічний метод - при аналізі теоретичних та методологічних

основ дослідженої проблематики; метод порівняльного аналізу широко використовувався при аналізі показників динаміки та ефективності виробничої діяльності товариства; монографічний метод - для аналітичної оцінки фінансового стану на підприємстві з обмеженою відповідальністю; розрахунковий метод - для визначення обсягів виробництва; абстрактно - логічний - для розробки рекомендацій щодо вдосконалення обліку та при здійсненні аналізу ефективності використання власного капіталу.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становили законодавчі акти, нормативні документи з питань організації та методології обліку, контролю, аналізу та оподаткування, наукові праці учених економістів, бухгалтерів, аудиторів, первинні та зведені документи, дані аналітичного та синтетичного обліку, періодичні друковані видання, річна фінансова, статистична та податкова звітність товариства за 2020-2022 роки.

Елементи наукової новизни. Результати наукового дослідження мають окремі елементи наукової новизни, а саме:

1. уточнено поняття «власний капітал» - як сукупність засобів, внесених засновниками підприємства та приріст засобів у вигляді прибутку за рахунок їх використання.

2. обґрунтовано необхідність розглядати капітал як відносини, що пов'язані з правом власності, причому в двох площинах: об'єктивному та економічному розумінні.

3. дістало подальшого удосконалення питання оцінки власного капіталу, яка напряму залежить від оцінки активів та зобов'язань. Як правило, сукупна сума власного капіталу тільки за збігом відповідає сукупній ринковій вартості акцій підприємства чи сумі, яку можна отримати шляхом продажу чистих активів частинами або підприємства в цілому на засадах принципу безперервності.

4. вивчення зарубіжного досвіду дало можливість стверджувати, що введення інформації про оплачений і неоплачений капітал в баланс підприємства сприятиме підвищенню ефективності ведення бухгалтерського обліку.

5. обґрунтовано особливості ведення бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах, котрі викликані, по-перше природними факторами, тобто виробництво напряду пов'язане із використанням землі та живих організмів (біологічних активів).

6. здійснений параметричний аналіз, дав можливість виявити значну кількість пропонованих для розрахунку показників, проте ми вважаємо це недоцільним, постільки це не дозволяє дійти єдиних правильних висновків.

Практичне значення одержаних результатів. Окремі положення кваліфікаційної роботи можуть бути використані в освітньому процесі при підготовці здобувачів вищої освіти за визначеною спеціальністю, а також в практичній діяльності об'єкта дослідження.

Особистий внесок здобувача. Випускна робота є самостійно виконаною працею, наукові положення та висновки, що представлені в роботі отримані здобувачем самостійно. Принципи академічної доброчесності дотримані.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукових досліджень були представлені на обговорення на I International Scientific and Practical Conference «Modern methods for the development of science», January 09 – 11, Haifa, Israel; та II Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації», м. Суми, Україна, 16 листопада 2023 року.

Публікації за темою дослідження. Основні результати дослідження, що знайшли своє відображення у кваліфікаційній роботі опубліковані у збірниках двох наукових працях, загальним обсягом 0,5 ум. друк. аркушів.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох основних розділів та висновків. Робота викладена на 68 сторінках основного тексту, список використаних джерел налічує 32 найменування, містить 13 таблиць, 21 рисунок, 12 формул та 9 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ

1.1 Власний капітал, як економічна категорія та об'єкт обліку

Поява поняття «власний капітал» в бухгалтерській термінології має об'єктивний характер, в основі якого лежить багатовікова практика бухгалтерського обліку. Історичний огляд вказує на глибокий генезис і широту підходів до трактування «власного капіталу» як економічної категорії.

На сучасному етапі актуального значення набуває дослідження обліку власного капіталу, як нового об'єкта облікової вітчизняної системи. Наявність капіталу є умовою створення та розвитку бізнесу. Сам термін «власний капітал» у бухгалтерському обліку суттєво відрізняється від його визначення в інших науках (рисунок 1.1).

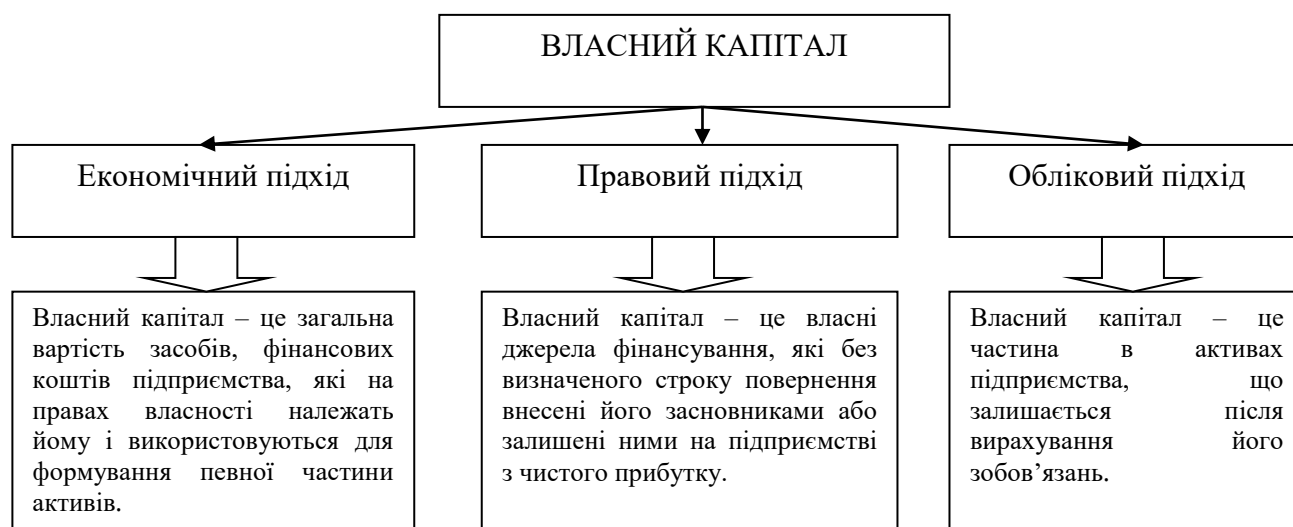

Рисунок 1.1 – Сутність власного капіталу: підходи трактування

Джерело: сформовано автором за даними НПСБО1, ПКУ

Враховуючи, економічний і правовий зміст категорії, та з метою виділення його складових елементів, на нашу думку визначення власного капіталу можна сформулювати наступним чином: власний капітал – це сума власних коштів

підприємства, отримана як внесок від засновників (учасників) або в результаті його діяльності. Власний капітал виступаючи як об'єкт обліку та об'єкт управління має певні особливості, які схематично представлені на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – Особливості власного капіталу підприємства

Джерело: сформовано особисто автором

Досліджуючи категорію «власний капітал» важливо структурувати його для потреб обліку та аналізу, в розрізі джерел формування в процесі господарської діяльності (рисунок 1.3), при цьому слід враховувати вимоги чинного українського законодавства

Рисунок 1.3 – Склад власного капіталу підприємства за джерелами формування в процесі господарської діяльності

Джерело: сформовано автором виходячи з власних досліджень

Капітал як економічна категорія – це є теоретичне вираження виробничих відносин між власниками засобів виробництва і власниками робочої сили. Капітал вважають однією з фундаментальних економічних категорій, це один із факторів виробництва, тобто усе те, що використовується для виробництва, але не споживається безпосередньо в ньому.

Разом з тим, немає єдиного визначення категорії «капітал», зокрема К. Маркс відмічав:

*капітал – це вартість, яка створює додаткову вартість;

*капітал – це само зростаюча вартість;

*капітал – це не річ, а певні виробничі відношення;

*капітал – це не просто матеріальні або вироблені засоби виробництва, це перетворені в капітал засоби виробництва.

Рисунок 1.4 – Оцінка поняття «власний капітал підприємства» в розрізі категорій

Джерело: сформовано автором виходячи з власних спостережень

Проведені в процесі підготовки кваліфікаційної роботи дослідження, дали можливість оцінити поняття «власного капіталу» з позиції різних підходів. Як бачимо на рисунку 1.4 власний капітал трактується як власність, актив, майно, цінність, засіб або документ. На основі даних представлених на рисунку, можна з впевненістю говорити про необхідність особливого ставлення до формування та управління власним капіталом підприємства, оскільки від власників цього капіталу залежить розвиток підприємства від процесу його створення до кінцевої стадії існування та розвитку.

1.2 Методологічне та законодавчо-нормативне регулювання обліку власного капіталу

Економічна природа та законодавчо-нормативне регламентування порядку створення та діяльності суб'єктів підприємництва вказують на обов'язкову наявність саме власного капіталу підприємства.

Методологічні засади відображення у фінансовому обліку та звітності інформації про власний капітал встановлюються наступними нормативними документами:

*План рахунків та Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року №291 [9].

Для узагальнення інформації про стан і рух коштів різновидностей власного капіталу призначені рахунки Класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань». Формування інформації про складові власного капіталу суб'єктами господарювання державного та комунального секторів економіки, Міністерством фінансів України затверджено і введено в дію Положення №1213 від 19 грудня 2006 року.

*Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року [15].

НП(С)БО 1 визначено мету, склад, принципи складання фінансової звітності та основні вимоги до визнання та розкриття її елементів. Зокрема Розділом II стаття 1 визначено, що фінансова звітність складається з: балансу (звіту про фінансовий стан); звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід); звіту про рух грошових коштів; звіту про власний капітал; приміток до фінансової звітності. Значна увагу в стандарті приділена якісним характеристикам фінансової звітності та принципам її складання.

У фінансовій звітності передбачено розкриття інформації, якої вимагають національні положення з бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності або інші нормативно-правові акти Міністерства фінансів.

*Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами»: наказ Міністерства фінансів України від 19 травня 2005 року №412 [16].

НП(С)БО 29 закріплює методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати, активи і зобов'язання звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності. Інформація про звітні сегменти розкривається в Додатку 1 до НП(С)БО 29 примітки до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами» форма №6. Інформація у бухгалтерському обліку фокусується за господарськими та географічними сегментами, які підприємство визначає самостійно на основі організаційної структури, при цьому обов'язково повинні бути враховані ризики, які пов'язані з особливостями ринку збуту продукції. Також дозволяється визначати сегмент за єдиним технологічним процесом, який як правило здійснюється декількох географічних регіонах, що обумовлено стадіями виробництва продукції.

*Методичні рекомендації про бухгалтерський облік розрахунків з власниками земельних та майнових паїв сільськогосподарських підприємств: лист

Міністерства аграрної політики України від 14 грудня 2003 року №37-27-12/14024 [13].

Рекомендації передбачають порядок відображення в обліку сільськогосподарських підприємств, незалежно від форм власності, розрахунків з власниками землі та майна. Застосовуються при відображенні обліку операцій з:

- *викупу сільськогосподарськими підприємствами майна співвласників;

- *придбання сільськогосподарськими підприємствами часток у майні, що знаходиться у спільній частковій власності або майнових паїв без виділення конкретних об'єктів;

- *розрахунків щодо нарахування та виплати орендної плати за орендоване майно та землю.

Розмір орендної плати та порядок її виплати регулюється договором оренди, але обов'язково з урахуванням чинних законодавчих актів України, щодо соціального захисту та захисту майнових прав селян-власників земельних ділянок або паїв. Рекомендований розмір орендної плати за земельні частки (паї) не менше ніж півтора відсотка.

Порядок формування статутного капіталу підприємств різних організаційних форм (приватні, господарські товариства, кооперативи тощо) має чітко виражену власну специфіку, що зумовлюються відповідними вимогами нормативно-правових актів України, до них зокрема можна віднести:

- *Цивільний Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року №435-IV [26].

Цивільне законодавство регулює особисті майнові та немайнові відносини (цивільні відносини), які засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленню, майновій самостійності їх учасників. Глава 8 «Підприємницькі товариства» параграф 1 «Господарські товариства» стаття 116 «Поняття та види господарських товариств» визначає, господарським товариством є юридична особа, яка може бути створена у формі повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерне товариство. Згідно статті 140 товариство з обмеженою

відповідальністю, це господарське товариство засноване однією або кількома особами, а їх статутний капітал поділено на частки. Розмір статутного капіталу не визначено законодавством.

*Господарський Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року №436-IV [2].

Кодекс визначає основні засади господарювання в Україні та регулює господарські відносини, котрі виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між даними суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Зокрема, у Кодексі визначено, що господарська діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Як передбачено у статті 42 підприємництво, як вид господарської діяльності, це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Суб'єкти господарювання класифікуються в залежності від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік на:

- = суб'єкти малого підприємництва;
- = суб'єкти мікропідприємництва;
- = середнього підприємництва;
- = великого підприємництва.

Суб'єктом господарювання може бути визнано громадянина України, у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови реєстрації його, як підприємця, без створення юридичної особи (стаття 128).

*Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06 лютого 2018 року №2275-VIII [18].

Законом №2275-VIII визначено правовий статус, порядок створення, діяльності, припинення, права та обов'язки учасників товариств. Як ми зазначали

раніше для товариств з обмеженою відповідальністю мінімальний розмір статутного капіталу законодавчо не визначений, проте зазначено що капітал складається з номінальної вартості часток його учасників. Вкладом учасника можуть бути гроші, цінні папери, інше майно, якщо інше не передбачено законом. Кожен учасник зобов'язаний внести свій вклад протягом шести місяців з дати державної реєстрації товариства.

Таким чином, ми розкрили основи законодавчого забезпечення господарської діяльності в Україні взагалі та формування капіталу підприємств різних організаційно-правових форм, становлять Цивільний та Господарський Кодекси України. Разом з тим, як показує аналіз відповідних положень та практичне застосування зазначених документів, вказує на наявність окремих суперечливих моментів.

Надзвичайно важливими проблемами, що впливають на обліково-аналітичне забезпечення операцій із власним капіталом є узгодження базових інститутів цивільного права, зокрема таких як власність, юридичні особи та зобов'язання, передбачені у вище згаданих Кодексах.

Крім вище перерахованих законодавчих та нормативних актів, також велике значення відводиться Закону України від 16 липня 1999 року №996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [19], Податковому Кодексу України: Закон України від 02 грудня 2010 року №2755-VI [20] та інші.

1.3 Теоретичні основи формування та використання власного капіталу

Питання оцінки ефективності використання власного капіталу сільськогосподарських підприємств на сьогодні досліджено не достатньо. Це пов'язано перш за все з тим, що існує значна кількість поглядів науковців та різноманітних методик, які створюють невизначеність відносно використання даного фінансового ресурсу.

Капітал це відносини, на сьогодні відносини пов'язані з правом власності, регулюються Конституцією України та Цивільним Кодексом України. Власність доцільно розглядати в двох площинах: об'єктивному та економічному розумінні.

Власність в економічному розумінні – це економічне панування суб'єкта над об'єктом, що належать йому, використання суб'єктом цих об'єктів своєю владою й у власних інтересах.

В об'єктивному розумінні, право власності – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням власником належним йому майном на свій розсуд і у своїх інтересах, усунення усіх третіх осіб від протиправного втручання у сферу його володіння цим майном, а також обов'язки власника не порушувати прав та законних інтересів інших осіб.

Згідно статті 316 Цивільного Кодексу України, правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб [26].

Таким чином, власність є юридичним поняттям, яке дає право користуватися та розпоряджатися ресурсами, тобто засобами і предметами праці. Для того, щоб гідно оперувати на конкурентному ринку та отримувати високі прибутки, менеджмент підприємств повинен приділяти пильну увагу формуванню і використанню власного капіталу, який є основою, своєрідним фундаментом функціонування будь-якої господарської одиниці.

Створення і нормальне функціонування підприємств будь-якої форми власності неможливе без формування достатнього обсягу власного капіталу, а по окремих організаційно-правових формах суб'єктів господарювання, в обсягах, не менших, ніж визначено законодавством. Відомо, що власний капітал утворюється за рахунок особистої участі власника (власників) у його формуванні. При цьому, створюючи капітал підприємства, власник практично втрачає прямий зв'язок з капіталом і він фактично стає власним капіталом суб'єкта господарювання, а не власника (власників).

Отже, власний капітал – це загальна вартість ресурсів підприємства, які належать йому на правах власності та використовуються для формування активів. На розмір власного капіталу мають вплив:

= інвестиції, які збільшують активи за рахунок додаткових коштів власника підприємства;

= вилучення коштів власниками підприємства, що зменшує активи підприємства;

= доходи, які позитивно впливають на зростання власного капіталу;

= витрати, які призводять до зменшення величини власного капіталу.

Власний капітал підприємства може формуватися як за рахунок зовнішніх, так і внутрішніх джерел. Як показує практика, основними складовими елементами власного капіталу сільськогосподарських підприємств є: зареєстрований (пайовий) капітал; додатковий капітал; резервний капітал; нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

За вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності статті (елементи) власного капіталу у звітності повинні бути згруповані [12], а за національними положеннями (стандартами) – деталізовані, що дає змогу чітко відображати складові власного капіталу у фінансовій звітності та дозволяє проводити детальний аналіз ефективності використання капіталу.

Сучасні умови господарювання вимагають від власників (менеджменту) оперативного реагування на зміни у зовнішньому, і відповідно, внутрішньому середовищі, що безпосередньо впливає на ефективність ведення бізнесу.

При здійсненні окремих маніпуляцій з власним капіталом підприємства важливим етапом є формування управлінського рішення щодо формування, розподілу та використання. Наявність альтернативних проєктів управлінських рішень дозволяє при їх виборі для реалізації враховувати систему критеріїв, на яких базується політика управління прибутком підприємства. В процесі прийняття управлінського рішення необхідно здійснити наступні дії:

1) діагноз, тобто визнання проблеми;

2) накопичення інформації про проблему;

- 3) розробка альтернативних варіантів вирішення проблеми;
- 4) оцінка альтернативних варіантів;
- 5) прийняття рішення.

Основні напрямки управління власним капіталом підприємства, притаманні та залежать від етапів формування управлінського рішення, так:

А) на етапі формування:

- забезпечення своєчасного внесення коштів (ресурсів) до зареєстрованого (пайового) капіталу;
- забезпечення відрахувань із прибутку до резервного капіталу;
- збільшення нерозподіленого прибутку.

Б) на етапі використання:

- забезпечення власного капіталу в обороті;
- вкладення власних коштів у прибуткові інвестиційні проекти.

В) на етапі розподілу чистого прибутку:

- розробка дивідендної політики;
- визначення капіталізованої та споживчої частки чистого прибутку;
- визначення потреби в інвестиціях та оцінка альтернативних джерел.

Підсумовуючи вище викладене, доцільно особливу увагу звернути на власний капітал, який служить основою для забезпечення успішного функціонування суб'єкта господарювання, оскільки будь-яка діяльність починається з інвестування необхідних ресурсів власниками (засновниками). Таким чином, основна мета існування підприємства – його економічне зростання залежить від ефективного управління власним капіталом.

РОЗДІЛ 2

СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Аналіз фінансово-економічної діяльності об'єкта дослідження

Відповідно офіційних даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань компанія сільськогосподарське ТОВ імені Шевченка датою заснування підприємства – 15 травня 1997 року. На даний момент генеральним директором підприємства є Зимогляд Микола Миколайович, головним бухгалтером – Карпенко Катерина Іванівна.

Компанія зареєстрована за юридичною адресою: 42221, Сумська область, Сумський район, село Голубівка, вулиця Центральна, будинок 1Б.

Засновниками та бенефіціарами господарства згідно з даними відкритих державних реєстрів України є: Зимогляд М.М. – частка 24,49 % або 211918 гривень та ще 40 фізичних осіб громадян України з часткою від 1,01 (8757 грн.) до 3,69 (31958 грн.) відсотка.

Товариство є платником ПДВ, номер свідоцтва – 037771118081, станом на 18 жовтня 2023 року.

Підприємство має у власності 24 земельні ділянки та 1910 земельних ділянок в оренді.

Згідно даних представлених в таблиці 2.1, найбільшу питому вагу займає продукція Вирощування зернових культур (КВЕД 01.11) від 68,3 % у базисному році до 60,5 % у звітному 2022 році, друге місце – код за КВЕД 01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід в межах 21,5 – 29,7 відсотки за досліджує мий період.

Товариство крім основних видів діяльності зазначених вище, займається і іншими видами діяльності, які передбачені в Статуті господарства та не

Таблиця 2.1 – Структура основних показників за видами економічної діяльності

Назва показників	Код за КВЕД на рівні класу	2020 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
		обсяг реалізованої продукції без ПДВ	питома вага, %	обсяг реалізованої продукції без ПДВ	питома вага, %	тис. грн.	%,
Усього по підприємству, у тому числі за видами економічної діяльності:		143876,0	100,0	135986,0	100,0	-7890,0	94,5
Вирощування зернових культур	01.11	98286,9	68,3	82291,1	60,5	-15995,9	83,7
Розведення великої рогатої худоби молочних порід	01.41	30880,5	21,5	40361,0	29,7	9480,5	130,7
Розведення іншої великої рогатої худоби та буйволів	01.42	10188,1	7,1	7243,5	5,3	-2944,6	71,1
Розведення коней та інших тварин родини конячих	01.43	147,1	0,1	73,8	0,1	-73,3	50,2
Розведення свиней	01.46	3244,3	2,3	5287,7	3,9	2043,4	163,0
Допоміжна діяльність у рослинництві	01.61	999,6	0,7	650,7	0,5	-348,9	65,1
Допоміжна діяльність у тваринництві	01.62	0,6	0,0	0,0	0,0	-0,6	0,0
Виробництва м'яса	10.11	1,4	0,0	0,0	0,0	-1,4	0,0
Виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах	10.91	0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0
Лісопилльне та стругальне виробництво	16.10	3,3	0,0	0,0	0,0	-3,3	0,0
Діяльність вантажного автомобільного транспорту	49.41	119,5	0,1	74,1	0,1	-45,4	62,5
Постачання інших готових страв	56.29	4,6	0,0	4,1	0,0	0,5	89,1

Джерело: розраховано автором за даними форми І-підприємництво (річна)
«Структурне обстеження підприємства»

заборонені чинним законодавством, зокрема: розведення свиней; розведення коней та інших тварин родини конячих; виробництво м'яса; виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах; допоміжна діяльність у

рослинництві та тваринництві; лісопилне та стругальне виробництво; діяльність вантажного автомобільного транспорту; постачання інших готових страв; оптова торгівля; тощо.

Для забезпечення виконання статутних вимог підприємство повинне мати наявності достатню кількість необхідного майна, тобто ресурсів. Дані таблиці 2.2 наглядно показують, що загальна вартість майна у 2022 році зросли на 91135 тис. гривень, або на 34,4 відсотки проти 2020 року та становить 356182 тис. грн.

В цілому можна відмітити, що ресурси господарства представлені необоротними та оборотними активами, структурно вони становили 44,6 – 39,0 % та відповідно 55,4 – 61,0 %. В складі необоротних активів товариства найбільшу питому вагу займають основні засоби та довгострокові біологічні активи. Серед основних засобів доцільно виділити земельні ділянки (1212 тис. грн.), будинки та споруди (37175 тис. грн.), машини та обладнання (151147 тис. грн.), транспортні засоби (20844 тис. грн.). Склад та структура основних засобів відповідають основним та допоміжним видам економічної діяльності які склалися та здійснює товариство. Одних амортизаційних відрахувань по основних засобах нараховано за звітний рік 19874 тис. грн.

Первісна вартість довгострокових біологічних активів на кінець 2022 року склала 19515 тис. грн., в тому числі робоча худоба – 587 тис. грн., продуктивна худоба – 18928 тис. гривень.

Відповідно даних Приміток до річної фінансової звітності за 2022 рік найбільшу питому вагу в оборотних засобах мають запаси (37,7 %), дебіторська заборгованість за продукцію (товари, послуги) (9,5 %), поточні біологічні активи (5,4 %), гроші та їх еквіваленти (4,9 %).

Серед запасів звичайно суттєву частку має готова продукція, матеріали сільськогосподарського призначення, паливо, незавершене виробництво

Таблиця 2.2 – Склад та структура наявного майна сільськогосподарського товариства

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	%
Необоротні активи								
Нематеріальні активи	68	0,0	68	0,0	68	0,0	0	100,0
Незавершені капітальні інвестиції	0	0,0	635	0,3	635	0,2	635	*
Основні засоби	102385	38,6	128910	38,2	118774	33,3	16389	116,0
Довгострокові біологічні активи	15848	6,0	16921	5,0	19515	5,5	3667	123,1
Усього за розділом I	118301	44,6	146534	43,5	138992	39,0	20691	117,5
Оборотні активи								
Запаси	77182	29,1	99133	29,4	134279	37,7	57097	174,0
Поточні біологічні активи	18656	7,1	17288	5,1	19413	5,4	757	104,0
Дебіторська заборгованість за продукцію	33301	12,5	33602	10,0	33822	9,5	521	101,56
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0	0,0	953	0,3	1912	0,5	1912	*
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	2102	0,8	6917	2,0	9272	2,6	7170	441,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	82	0,0	86	0,0	77	0,0	-5	93,9
Гроші та їх еквіваленти:	13811	5,2	31703	9,4	17489	4,9	3678	126,6
готівка	22	0,0	30	0,0	82	0,0	60	372,7
рахунки в банках	13789	5,2	31673	9,4	17407	4,9	3618	126,2
Витрати майбутніх періодів	1612	0,7	924	0,3	926	0,4	-686	57,4
Усього за розділом II	146746	55,4	190606	56,5	217190	61,0	70444	148,0
Баланс	265047	100,0	337140	100,0	356182	100,0	91135	134,4

Джерело: розраховано автором за даними форми I «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

Це пояснюється тим, що значна кількість готової продукції залишилася на складах, за відсутності каналів збуту, перш за все це пов'язано із війною.

Таблиця 2.3 – Склад та структура пасивів товариства

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	Вартість, тис. грн.	Питома вага, %	тис. грн.	%, рази
Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	865	0,3	865	0,2	865	0,2	0	100,0
Додатковий капітал	11049	4,2	11049	3,3	11049	3,1	0	100,0
Резервний капітал	211858	79,9	248124	73,6	317330	89,1	105472	149,8
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	36735	13,9	70812	21,0	16586	4,7	-20149	45,2
Усього за розділом I	260507	98,3	330850	98,1	345830	97,1	85323	132,7
Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Інші довгострокові зобов'язання	396	0,1	390	0,1	390	0,1	-6	98,5
Усього за розділом II	396	0,1	390	0,1	390	0,1	-6	98,5
Поточні зобов'язання і забезпечення								
Поточна кредиторська заборгованість:								
товари, роботи, послуги	2027	0,8	1408	0,4	7164	2,0	5137	353,4
розрахунки з бюджетом	1317	0,5	1442	0,4	464	0,1	-853	35,2
розрахунки зі страхування	208	0,1	238	0,1	247	0,1	39	118,7
розрахунки з оплати праці	502	0,2	589	0,2	651	0,2	149	129,7
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	0	0,0	1985	0,6	1376	0,4	1376	*
Інші поточні зобов'язання	90	0,0	238	0,1	60	0,0	-30	66,7
Усього за розділом III	4144	1,6	5900	1,8	9962	2,8	5818	240,4
Баланс	265047	100,0	337140	100,0	356182	100,0	91135	134,4

Джерело: розраховано автором за даними форми I «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

Запаси матеріалів сільськогосподарського призначення та палива можна пояснити тим, що підприємство завчасно робило певний запас, маючи на це вільні грошові кошти та їх еквіваленти

Що стосується статті «Поточна дебіторська заборгованість за продукцію», то її розмір практично за трирічний період суттєво не змінився та знаходиться в межах 33,5 млн. гривень.

Джерела формування майна товариства дивує своєю структурою, за наведеною в таблиці 2.3 інформацією, власний капітал за період що досліджується, складає в середньому 98 відсотків, або 345830 тис. грн. у звітному році. Серед складових власного капіталу 89,1 відсотка становить резервний капітал – 317330 тис. грн. та нерозподілений прибуток – 4,7 % або 16586 тис. грн.

Таблиця 2.4 – Сукупний дохід діяльності підприємства від звичайної діяльності

(тис. грн.)

Стаття	код рядка	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-), тис. грн.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	143876	184477	135986	-7890
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(97545)	(102825)	(94830)	(-2715)
Валовий прибуток	2090	46331	81652	41156	-5175
Інші операційні доходи	2120	3171	4758	1655	-1516
Адміністративні витрати	2130	(2742)	(3462)	(3934)	(1192)
Витрати на збут	2150	(4646)	(1941)	(20960)	(16314)
Інші операційні витрати	2180	(5508)	(8783)	(3657)	(-1851)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	36606	72224	14260	-22346
Інші фінансові доходи	2220	0	1349	2326	2326
Інші доходи	2240	129	0	0	-129
Фінансові витрати	2250	0	(2761)	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	36735	70812	16586	-20149
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	36735	70812	16586	-20149

Джерело: розраховано автором за даними форми 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»

Порівнюючи статтю «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)», то у 2020 році вона дорівнювала 36735 тис. грн., а у 2021 році складала суму 70812 тис. грн. Про що це говорить, це ще раз підтверджує той факт, що підприємство високорентабельне, одне із передових господарств не лише в Сумській області, а і в цілому в Україні.

Підтвердженням цьому є дані таблиці 2.4, в якій за даними форми 2 «Звіт про фінансові результати» автором представлено сукупний дохід діяльності підприємства від звичайної діяльності.

Так чистий дохід від реалізації продукції у звітному році, має певне зниження у порівнянні з 2020 роком, а порівнюючи цей показник з 2021 роком суттєво, майже на 27 відсотки. По собівартості реалізованої продукції спостерігаємо зміни, але не такими швидкими темпами, наприклад порівнюючи 2022 рік із 2021 роком лише близько 8 відсотків.

Найбільший валовий прибуток, як показник ефективності продажів, підприємство отримало у 2021 році – майже 82 млн. гривень, що у 2 рази більше звітного року.

Якщо характеризувати витратні статті, такі: як адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати, які не включаються у собівартість реалізованої продукції (товарів, послуг), то найбільш відчутних змін зазнали витрати на збут. Так у 2022 році вони становили 20960,0 тис. грн. у порівнянні з базисним роком, на 16314,0 тис. грн. більше, а порівнюючи з 2021 роком взагалі на 19019,0 тис. грн. Це можна пояснити лише незадовільною роботою логістичних схем, тобто не досконалістю та не ефективними каналами реалізації власної продукції.

Все це негативно вплинуло на загальний фінансовий результат від операційної діяльності товариства.

І це при тому, що підприємство яке є об'єктом дослідження, за даними державного статистичного спостереження форма 50-с.г. з кожним роком нарощує виробництво сільськогосподарської продукції (таблиця 2.5).

За даними інформації, яка наведена в таблиці 2.5, ми можемо побачити, що у структурі виробництва продукції 63 відсотки – це продукція рослинництва за останні 3 три роки, а тваринницька продукція займає – близько 37 відсотків.

Таблиця 2.5 – Склад та структура виробництва сільськогосподарської продукції в розрізі видів продукції

(тис. грн. (з одним десятковим знаком))

Назва виду продукції	2020 рік		2022 рік		Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)	
	виробнича собівартість,	питома вага, %	виробнича собівартість,	питома вага, %	тис. грн.	%,
Продукція рослинництва - усього	73820,3	63,4	91443,5	63,1	17623,2	123,9
Зернові та зернобобові культури, у тому числі	45634,3	39,2	55944,8	38,6	10310,5	122,6
пшениця	15979,2	13,7	20052,5	13,8	4073,3	125,5
кукурудза на зерно	19962,3	17,1	26033,5	17,9	6071,2	130,4
ячмінь	3593,0	3,1	3107,3	2,1	-485,7	86,5
жито	658,2	0,5	500,2	0,3	-158,0	76,0
овес	61,9	0,0	17,3	0,0	-44,60	27,9
гречка	1361,1	1,2	2029,1	1,4	668,0	149,1
культури зернобобові сушені	4018,6	3,4	4204,7	2,9	186,1	104,6
Боби сої	2312,9	2,0	3325,7	2,3	1012,8	143,8
Насіння соняшнику	10675,3	9,2	13624,4	9,4	2949,1	127,6
Інша продукція рослинництва	15197,8	13,0	18548,6	12,8	3350,8	122,0
Продукція тваринництва - усього	42518,0	36,6	53443,0	36,9	10925,0	125,7
Жива маса приросту тварин від відгодівлі та нагулу:	14438,0	12,4	17518,7	12,1	3080,7	121,3
великої рогатої худоби	12184,0	10,5	14494,7	10,0	2310,7	119,0
свиней	2254,0	1,9	3024,0	2,1	770,0	118,5
Молоко від сільськогосподарських тварин усіх видів, сире	27540,9	23,7	35712,2	24,6	8171,3	129,7
Інша продукція тваринництва	539,1	0,5	212,1	0,2	-327,0	39,3
Разом по підприємству	116338,3	100,0	144886,5	100,0	28548,2	124,5

Джерело: розраховано автором за даними форми 50-сг «Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств»

Серед рослинницької продукції найбільшу питому вагу займають, наступні види продукції вирощування: кукурудза на зерно (17,50 %), пшениця (13,75 %) та насіння соняшнику (9,40 %), а поміж продукції тваринництва - це молоко від сільськогосподарських тварин усіх видів – в середньому за період що досліджується близько 24,0 відсотків. Загальний висновок полягає в наступному, СТОВ ім. Шевченка є підприємством із широким спектром видів діяльності.

Інтегральним показником, який відображає ефективність роботи суб'єкта господарювання та показує якість управлінських рішень є рентабельність (ефективність) діяльності підприємства.

Загальний вигляд формула ефективності має наступний вид:

$$F = E / P, \quad (2.1),$$

де F – ефективність;

E – ефект (результати);

P – витрати (ресурси).

На сьогодні використовуються різні методики, підходи щодо визначення ефективності діяльності, при цьому наш цікавить не лише сам показник, а вплив різних чинників, які або відносяться, або безпосередньо не відносяться до оцінки ефективності діяльності.

В основу розрахунку в чисельнику використовуємо валовий прибуток:

$$2022 \text{ рік} - 41156/94830 = 0,43;$$

$$2021 \text{ рік} - 81652/102825 = 0,79;$$

$$2020 \text{ рік} - 46331/97545 = 0,47.$$

У практиці аналітичних та бухгалтерських служб вітчизняних підприємств найбільш використовує мий є показник рівня рентабельності, який показує скільки на кожну витрачену гривню у господарстві отримано прибутку.

В основу розрахунку в чисельнику використовуємо чистий фінансовий результат - прибуток:

$$2022 \text{ рік} - 16586/94830 \times 100 \% = 17,0;$$

$$2021 \text{ рік} - 70812/102825 \times 100 \% = 68,0;$$

$$2020 \text{ рік} - 36735/97545 \times 100 \% = 37,0.$$

Наведені розрахунки дають нам підстави стверджувати, що сільськогосподарське товариство імені Шевченка має високу ділову репутацію, що дозволяє підприємству не тільки підтримувати достатній рівень ефективності діяльності, а й підвищувати рівень рентабельності.

Важливим показником ресурсного забезпечення сільськогосподарського виробництва є робоча сила. Як відомо, кожен працівник є носієм унікального потенціалу, який можна детермінувати як мультикомпонентний показник, до структури якої входить ціла сукупність складових, зокрема фізична, інтелектуальна, духовна і соціально-культурна сила.

В таблиці 2.6 наведено інформацію щодо забезпечення СТОВ імені Шевченка робочою силою та ефективність її використання.

Таблиця 2.6 – Штатна чисельність працівників, відпрацьований час та показники ефективності використання робочої сили

Назва показника	2020 рік	2022 рік	Відхилення 2022 рік до 2020 року (+;-)
Середня кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості, осіб	198	188	-10
Кількість відпрацьованих годин працівниками, зайнятими в основних видах економічної діяльності, людино/годин	371929	373351	1422
Кількість відпрацьованих годин одним працівником, людино/годин	1878	1986	108
Обсяг виробленої продукції, тис. грн.	116338,3	144886,50	28548,20
Продуктивність праці (виробіток), тис. грн.	587,57	770,67	183,10
Вирібок (продуктивність праці), грн.	312,80	388,07	75,27
Трудомісткість праці, людино/годин	3,19	2,57	-0,62

Джерело: розраховано автором за даними фінансової та статистичної звітності

За даними таблиці, констатуємо, що за трирічний період дослідження загальна чисельність працівників в еквіваленті повної зайнятості, зменшилася лише на 10 осіб. Попри це, виробництво валової продукції в цілому по товариству зросло на 28,5 млн. грн. Продуктивність праці зросла за досліджує мий період на 183,10 тис. грн., а виробіток зріс на 75,27 гривень та склав у 2022 році 388,07

гривень. При цьому позитивним є той факт, що трудомісткість праці зростає і у звітному році становить 2,57 людино/години. Як відомо трудомісткість є оберненим показником продуктивності та виробітку, що і підтверджується розрахунками.

Основні показники, які характеризують фінансові результати та економічну ефективність діяльності підприємства є показник рентабельності, в дослівному перекладі з німецької мови означає «повертати». Тобто він показує вдалося чи не вдалося повернути вкладення і на скільки.

Таблиця 2.7 - Показники рентабельності СТОВ імені Шевченка (2020 -2022 р.р.)

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення	Роки		
			2020	2021	2022
Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	Чистий прибуток (збиток) / Валюта балансу (актив)	Більше 0,01, збільшення	0,14	0,21	0,05
Коефіцієнт рентабельності діяльності	Чистий прибуток (збиток) / Чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг	Більше 0,01, збільшення	0,25	0,38	0,12
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Чистий прибуток (збиток) / Власний капітал	Більше 0,01, збільшення	0,14	0,21	0,05

Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства

За даними представленими в таблиці 2.7 ми спостерігаємо позитивну динаміку по всіх представлених показниках рентабельності до 2021 року. Проте 2022 рік кардинально змінив ситуацію, всі показники знизилися до критичних, така ситуація зрозуміла з цим це пов'язано.

На сучасному етапі, в якому знаходиться Україна, платоспроможність підприємства займає провідне значення і є однією із умов його господарської діяльності.

Платоспроможність підприємства характеризує можливість і здатність

своєчасно й повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми та зовнішніми контрагентами, а також державою.

Таблиця 2.8 - Показники платоспроможності сільськогосподарського товариства

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення	Роки		
			2020	2021	2022
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	Власний капітал / Валюта балансу (актив)	Більше 0,5	0,98	0,98	1,0
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	(Оборотні активи - Поточні зобов'язання)/ Оборотні активи	Більше 0,1	0,97	0,97	0,95
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	(Оборотні активи - Поточні зобов'язання)/ Власний капітал	Більше 0,1, збільшення	0,55	0,56	0,59

Джерело: сформовано автором на основі даних підприємства

Розраховані автором коефіцієнти значно перевищують нормативні значення, іншими словами товариство є платоспроможним, а коефіцієнт автономія у 2022 звітному році сягнув 1,0.

Об'єктивний аналіз ліквідності підприємства дає змогу своєчасно оцінити забезпеченість ресурсами, перш за все грошовими, задіяти важелі їх доцільного, ефективного розміщення та використання. Збільшення взаємних неплатежів, недостатність оборотних активів призводить до ризику незбалансованої ліквідності, що в результаті відбивається на перспективах навіть існування підприємства.

Звичайно аналізуючи отримані результати проведених розрахунків показників ліквідності, можна відмітити що товариство досягло значних позитивних результатів, разом з тим, ми спостерігаємо їх зниження.

Аналіз наукових публікацій дозволив, зробити висновок, що головна ознака ліквідності це перевищення у вартісній оцінці оборотних активів над поточними та позиковими пасивами підприємства.

Таблиця 2.9 - Показники ліквідності СТОВ імені Шевченка (2020 -2022 р.р.)

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення	Роки		
			2020	2021	2022
Коефіцієнт покриття	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	Більше 1	35,41	32,31	21,80
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції/ Поточні зобов'язання	Більше 0,1, збільшення	3,32	5,37	1,75
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	Оборотні активи/Позиковий капітал (довгострокові та поточні зобов'язання)	Більше 0,1, збільшення	32,3	30,30	20,98
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	Оборотні активи - Поточні зобов'язання	Більше 0,1, збільшення	142602,00	184706,00	207228,00

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства (форма 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

За даними наведеними в таблицях 2.2, 2.3 оборотні активи у рази перевищують поточні зобов'язання, проте показники ліквідності, як і платоспроможності хоча і знаходяться на достатньо високому рівні, але спостерігається їх спад. На наше переконання, ми повністю підтримуємо зарубіжних економістів і вчених, щодо можливості та необхідності користування позиковими коштами, але в рамках розумного.

Таким чином, можна зробити загальний висновок, не дивлячись на всі виклики досліджуване товариство було і залишається одним із фінансово стійких та високорентабельних підприємств Сумської області.

2.2 Оцінка стану обліку формування та використання власного капіталу

Ведення бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах мають свої особливості, котрі викликані, по-перше природними факторами, тобто

виробництво напряму пов'язане із використанням землі та живих організмів (біологічних активів). Крім цього достатньо широка мережа підприємств з різними організаційно-правовими формами господарювання.

Основні особливості організації та ведення обліку наступні:

- *бухгалтерський облік земель і фінансових вкладень в них;
- *вплив різних кліматичних факторів, необхідно враховувати сезонність робіт і витрат;
- *виробництво сільськогосподарської продукції може займати різні проміжки часу. У зв'язку з цим необхідно чітко розподіляти витрати по виробничих циклах, які досить часто не співпадають з календарним роком;
- *значна частина сільськогосподарської продукції бере участь у внутрішньому обороті підприємства: насіння на посів, корм для тварин, добрива, переробка тощо. Тому виникає необхідність в розмежуванні відображення в обліку руху продукції на всіх етапах внутрішньогосподарського обороту;
- *використовувана сільськогосподарська техніка також вимагає окремого бухгалтерського обліку.

Сільськогосподарське товариство імені Шевченка перейшло на застосування автоматизованої системи ведення обліку починаючи з 2010 року, шляхом використання інформаційної бухгалтерської програми «Бухгалтерія для України», а з 2020 року на новий продукт «Business Automation Software for AGRO Accountiong. edition 2.1 BAF».

Права на бухгалтерські програми BAS ПРОФ та BAS КОРП належать польській компанії NetHelp, а безпосередня розробка рішень для України та подальший супровід відбуваються силами українських компаній, що є членами громадської організації «Спілка Автоматизаторів Бізнесу» на платформі BAF.

Рішення «BAS АГРО. Бухгалтерія» «Business Automation Software for AGRO Accountiong» - програмне забезпечення, яким автоматизується бухгалтерія сільськогосподарського підприємства, зокрема – бухгалтерський і податковий облік.

Інформація, що отримана в програмі, може з успіхом використовуватися для аналізу ефективності діяльності підприємств з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції та менеджменту підприємства, з метою своєчасного реагування на виклики.

На рисунку 2.1 нами представлено лише основні можливості програмного продукту.

Рисунок 2.1 - Основні функції програми «Business Automation Software for AGRO Accounting. edition 2.1 BAF».

Джерело: сформовано автором

В результаті автоматизації обліку кожен співробітник сільськогосподарського підприємства від агронома і зоотехніка, до бухгалтера і керівника отримує можливість:

- *оперативно реагувати на будь-які зміни всередині підприємства;
- *аналізувати нову інформацію;
- *своєчасно приймати важливі рішення;
- *ефективно керувати різними етапами бізнес-процесів.

Як ми відмічали раніше товариство здійснило перехід на застосування інформаційних бухгалтерських програм 13 років потому. Тому перехід на новий програмний продукт відбувся більш спокійно.

Перше, що необхідно зробити при запровадженні програмного продукту «Business Automation Software for AGRO Accountiong. edition 2.1 BAF» це зробити наступні кроки: загальна інформація про організацію вказується в меню «Головне» – «Настройки» – «Організації». В даному довіднику потрібно заповнити скорочене і повне найменування організації, вказати вид організації: юридична чи фізична особа, коди реєстрації в контролюючих органах, адресу і т.п. Після цього нажимаємо кнопку «Записати та закрити», дані будуть збережені в програмі. В подальшому вищезазначена інформація автоматично заноситиметься в документи та форми звітів.

Рисунок 2.2 – Загальна інформація про підприємство

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

Наступним важливим кроком до моменту створення документів, що відображають зміст господарських операцій, потрібно заповнити Облікову політику організації (меню «Головне» – «Настройки»).

Тут вибирається:

- схема оподаткування;
- спосіб оцінки запасів: за ФІФО або за середньою вартістю;
- спосіб обліку товарів в роздрібі: за вартістю придбання або по продажній вартості;
- які класи рахунків використовувати для витрат: клас 8, клас 9 чи клас 8 і 9;
- спосіб розрахунку витрат виробництва: за плановими цінами, по обсягу випуску/по виторгу, за плановими цінами і виторгом, за плановими цінами і обсягом випуску;
- переділи: автоматично чи задати вручну;
- загальновиробничі витрати: вказуються методи розподілу непрямих витрат.

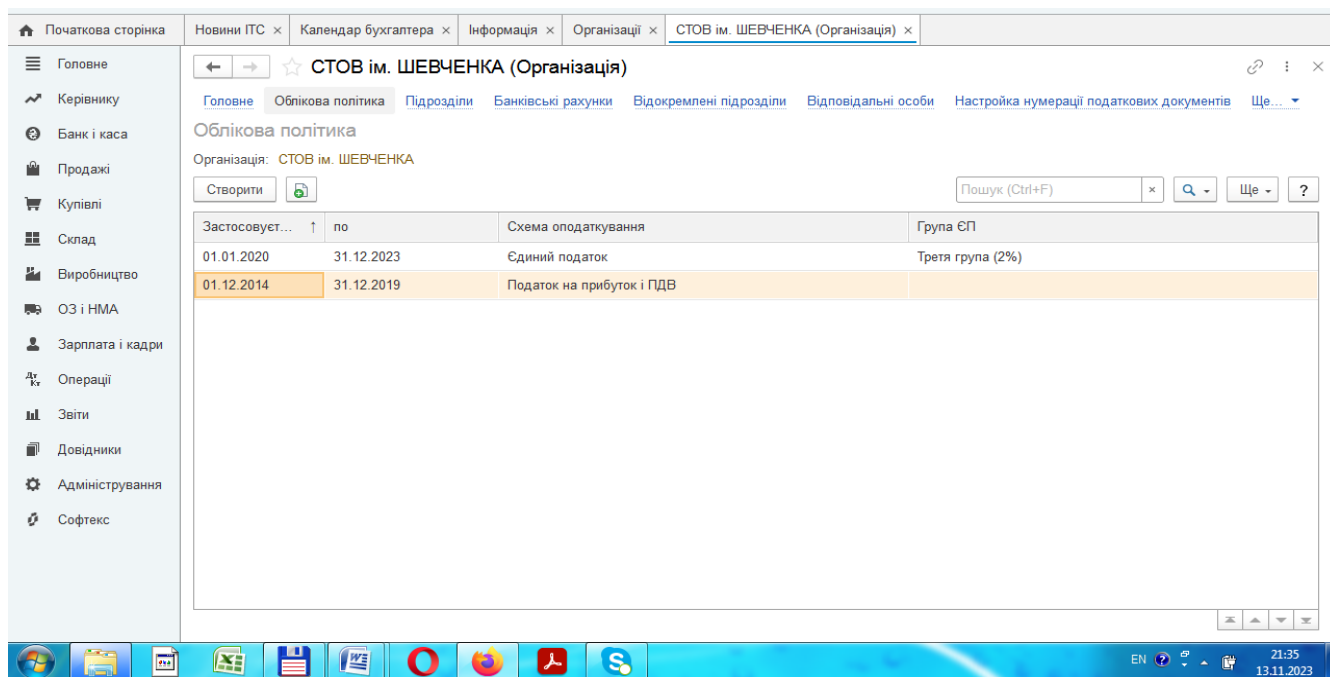

Рисунок 2.3 – Облікова політика СТОВ ім. Шевченка

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

На рисунку 2.3 представлено одну із складових облікової політики, вона потрібна для того, щоб уникнути непорозумінь із державними контролюючими органами та дисциплінує працівників підприємства.

Для здійснення налаштувань аналітичного обліку та загальних налаштувань, відкривається меню «Головне» – «Налаштування» – «Параметри обліку».

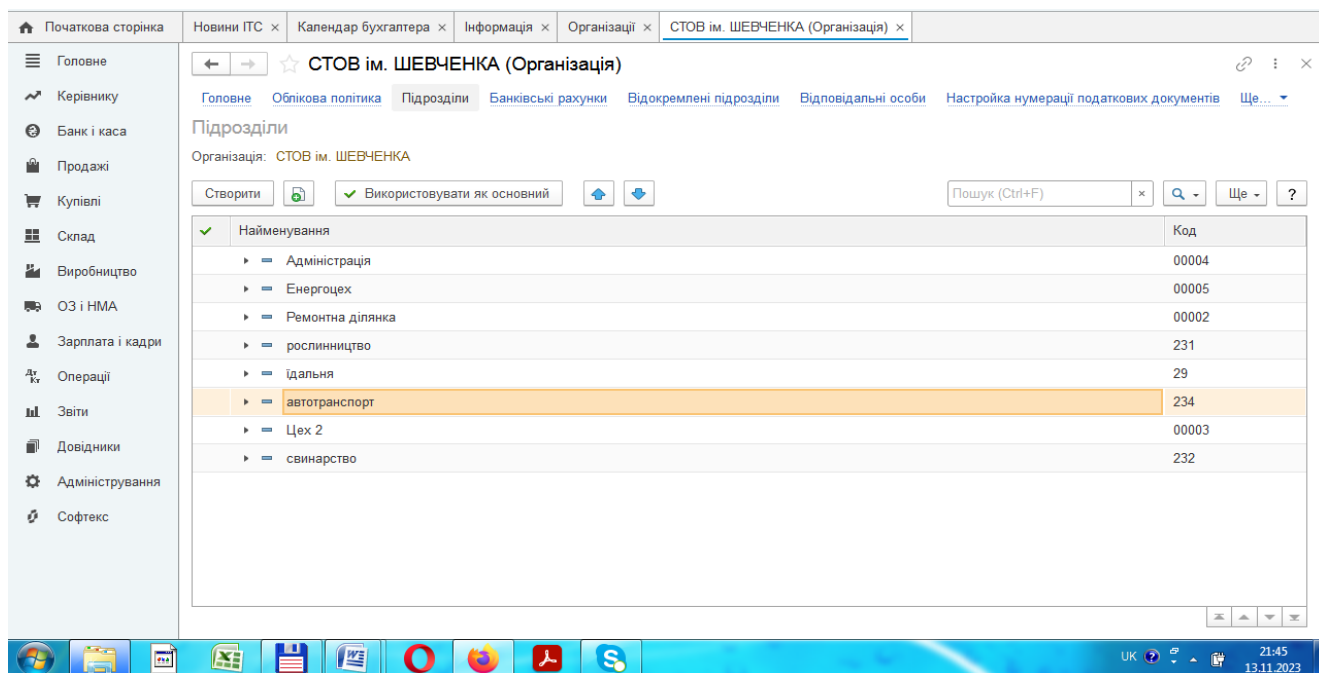

Рисунок 2.4 – Основні виробничі підрозділи підприємства

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

На рисунку 2.4 нами представлено основні виробничі підрозділи підприємства, це є обов'язковим елементом, це пов'язано з питаннями формування витрат діяльності та доходів.

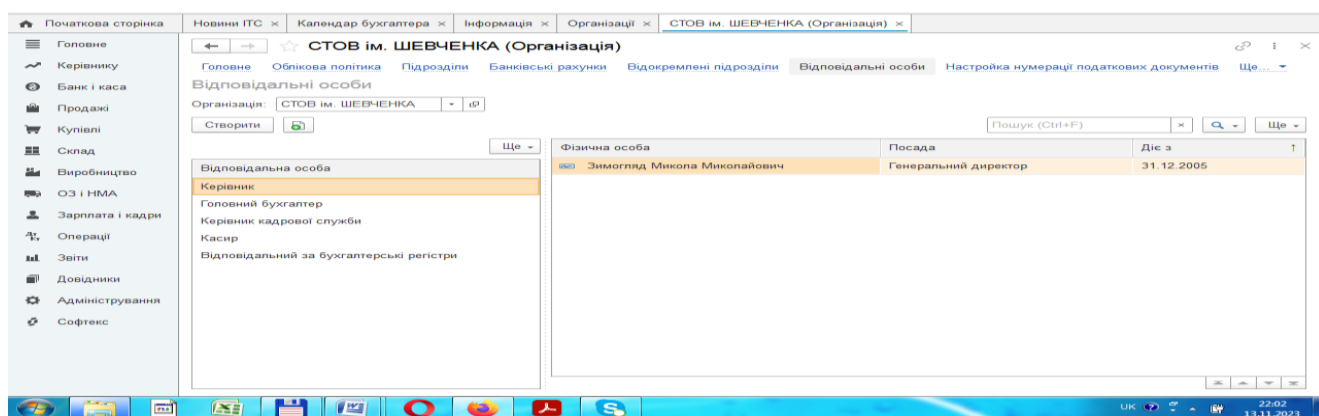

Рисунок 2.5 – Інформація про керівника товариства

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

Також дана інформація використовується при визначенні фактичної собівартості як в цілому по підрозділу, так і одиниці продукції (товарів, робіт,

послуг). Однією із вимог інформаційної програми є надання детальної інформації про керівника підприємства та головного бухгалтера. Це пов'язано з тим, що ці особи мають право першого та другого підписів на всіх документах, які стосуються господарської та фінансової діяльності (оформлення договірних відносин, розрахункових документів, платіжних інструкцій тощо).

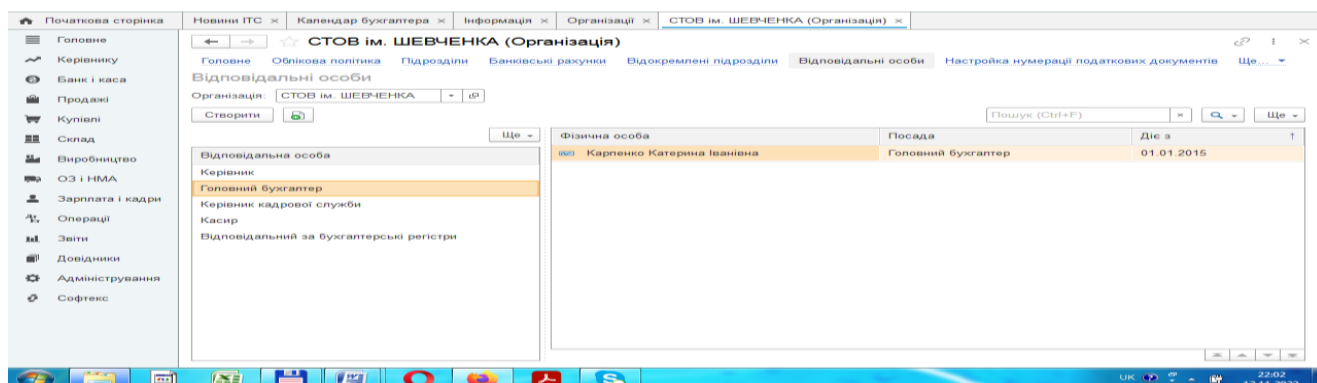

Рисунок 2.6 – Детальна інформація про головного бухгалтера підприємства

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

Враховуючи, що тема кваліфікаційної роботи пов'язана з наявністю та рухом власного капіталу, зупинимося більш детально на даній ділянці обліку.

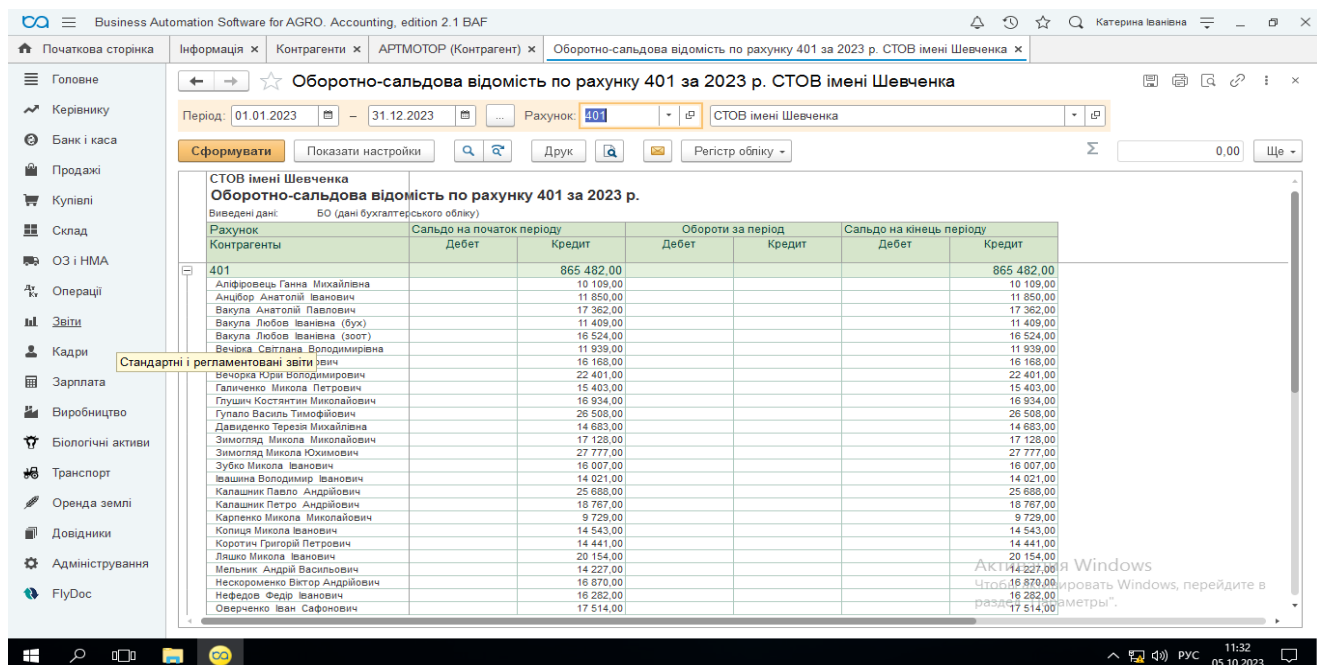

Рисунок 2.7 – Оборотно-сальдова відомість по рахунку 401 «Статутний капітал»

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

На рисунку 2.7 наведено оборотно-сальдову відомість по субрахунку 401 «Статутний капітал», в якій розшифровано всіх співзасновників товариство, із зазначенням суми їх внесків. За досліджує мий період загальна вартість статутного (zareєстрованого) капіталу не змінювалася, але відбувалися певні зміни в складі бенефіціарів господарства. Оскільки зміни загальної вартості статутного капіталу не відбувалося, то звичайно змін до статуту товариство не вносилося. Первинними документами виступають: бухгалтерські довідки та платіжні документи на внесення грошей, як правило це касові документи на оприбуткування готівки по касі.

Сформувати	Показати налаштування	Друк	Регістр обліку
Аналіз рахунку 401 за 2020 р. СТОВ імені Шевченка 60 (дані бухгалтерського обліку)			
Розр. Рахунок	Дебет	Кредит	
Поточне сальдо			965 482,00
Оборот			865 482,00
Вісний сальдо			

Рисунок 2.8 – Аналіз рахунку 401 в цілому по підприємству

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

Як можна побачити на рисунку 2.8, це один із регламентованих документів, який формується в автоматичному режимі по кожному синтетичному рахунку та субрахунку, які передбачені в робочому плані товариства, змін по зазначеному субрахунку за 2020 рік, так і в наступні роки не було.

Сформувати	Показати налаштування	Друк	Регістр обліку
Картка рахунку 401 за 2023 р. СТОВ імені Шевченка 60 (дані бухгалтерського обліку)			
Розр. Рахунок	Дебет	Кредит	Поточне сальдо
Поточне сальдо			0,00
Оборот			0,00
Вісний сальдо			

Рисунок 2.9 – Картка рахунку 401 сформована за допомогою програмного продукту

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

Картка рахунку також є одним із документів які формуються за допомогою програмного продукту, з розрізі первинних документів по кожному аналітичному рахунку як по Дебету, так і по Кредиту.

Оборотно-сальдова відомість по рахунку 361 за 2022 р. СТОВ імені Шевченка

Період: 01.01.2022 – 31.12.2022. Рахунок: 861. СТОВ імені Шевченка.

Рахунок Контрагенти	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
361	2 943 955,20		158 859 564,14	151 083 523,76	10 719 995,58	
АВІС-УКРАЇНА			6 382 351,53	5 901 871,90	480 479,63	
Агрікола Інтергал	0,01				0,01	
АГРІТОРГ			1 800 114,57	1 780 000,56	20 114,01	
Агробізнес ТСК			1 640 000,80	1 640 000,80		
Агроніва К			762 517,22	762 517,22		
Агропродукт	15 984,01		107 181,96		123 165,97	
АГРОХІМ-ПАРТНЕР	293 832,60		5 201 326,32	5 201 326,32	293 832,60	
Антарес Інвест М	0,02				0,02	
БІЗНЕС МІЛ ПРОДУКТ			853 332,96	853 332,96		
Буринський молокозавод	269 511,03		48 411 396,96	48 443 696,19	237 211,80	
ГАДЯЧСІР		19 386,18				19 386,18
ГАДЯЧСІР-УКРАЇНА		337,45				337,45
Глобінський м'ясокомбінат			421 405,68	421 405,68		
Гомі Л.І. ПП			185 274,12	185 274,12		
Горденко Андрій Іванович ПП			146 854,09	146 854,08	0,01	
Грод	0,01				0,01	
ДЖЕЙСЕС БУД		15 000,00				15 000,00
ДНПРОСІЯ			717 448,15	717 448,15		
Е і М Красива земля			531 410,40	531 410,40		
Забара Наталя Іванівна ПП	0,01		51 843,95	51 843,95	0,01	
ЗЕРНО АГРОТРЕЙДІНГ			127 199,92	588 299,64		461 099,72
Зернова Індустрія			2 654 181,96	2 282 596,49	371 585,47	
ІНТЕРХІМРЕЗЕРВ			1 519 380,86	1 425 717,97	93 662,89	
КАТЕРИНОПІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР			6 915 287,14	6 915 287,14		
Ківачук Ю.О. ПП	0,01		113 308,68	113 308,68	0,01	
Кінцевий споживач		44 090,89	7 134 583,95	7 134 583,95		44 090,89

Рисунок 2.10 – Оборотно-сальдова відомість по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями» за 2022 рік

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

Облік розрахунків із покупцями (постачальниками) можна вести в гривнях і іноземній валюті. Курсові різниці з кожної операції розраховуються автоматично. Розрахунки з контрагентами можна вести за договором загалом або із вказівкою конкретних документів розрахунків. Спосіб ведення розрахунків визначається окремо для кожного договору.

В товаристві облік розрахунків з покупцями організований в розрізі окремих документів розрахунків, як показано на рисунку 2.11. Покупці товариства є основним джерелом надходження доходу від основної операційної діяльності підприємства. Під час продажу сільськогосподарської продукції (товарів, робіт, послуг) виписуються рахунки на оплату, оформляються накладні й податкові накладні. Усі операції з гуртової торгівлі враховуються в розрізі договорів із покупцями й постачальниками.

В «BAS АГРО. Бухгалтерія» підтримується використання декількох типів цін, наприклад: «гуртова», «дрібно гуртова», «роздрібна», «закупівельна» тощо. Це спрощує відображення операцій надходження й реалізації.

Картка рахунку 361 за 2022 р. СТОВ імені Шевченка

Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)
Відбір: Контрагенти Дорівнює "Агроніва К"

Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет	Кредит	Поточне сальдо
05.05.2022	Реалізація товарів і послуг 0000-000082 від 05.05.2022 12:00:00 Реалізація товарів	Агроніва К За договором у цілому	<...> Доход операційної діяльності (от реалізації товарів, работ, услуг) ячмів	361	151 095,94	Д 151 095,94
05.05.2022	Надходження на банківський рахунок 0000-000112 від 05.05.2022 12:00:01 Оплата	Расчетный в ПАТ "ПУМБ", м. Харків (новий) плата за ячмів	Агроніва К За договором у цілому	311	361	151 095,94
09.05.2022	Надходження на банківський рахунок 0000-000113 від 09.05.2022 12:00:02 Оплата (аванс)	Расчетный в ПАТ "ПУМБ", м. Харків (новий) плата за ячмів	Агроніва К За договором у цілому	311	361	159 799,94
10.05.2022	Реалізація товарів і послуг 0000-000083 від 10.05.2022 10:07:38 Реалізація товарів	Агроніва К За договором у цілому	<...> Доход операційної діяльності (от реалізації товарів, работ, услуг) ячмів	361	382 023,85	Д 222 223,91
10.05.2022	Надходження на банківський рахунок 0000-000115 від 10.05.2022 10:07:39 Оплата	Расчетный в ПАТ "ПУМБ", м. Харків (новий) плата за ячмів	Агроніва К За договором у цілому	311	361	222 223,91

Рисунок 2.11 – Картка по рахунку 361 в розрізі платіжних документів

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

Аналіз рахунку 361 за 2022 р. СТОВ імені Шевченка

Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)
Кор. Рахунок

Кор. Рахунок	Дебет	Кредит
Початкове сальдо	2 943 955,20	19 514,76
27		19 514,76
30		7 284 503,53
31	1 192 799,44	142 948 504,26
64		1 833,32
70	157 453 247,14	820 000,80
71	194 002,80	
93		9 166,68
94		0,01
Оборот	158 859 564,14	151 083 523,76
Кінцеве сальдо	10 719 995,58	

Рисунок 2.12 – Аналіз рахунку 361 за 2022 рік в розрізі кореспондуючих рахунків

Джерело: дані наведені на основі програмного забезпечення товариства

«BAS АГРО. Бухгалтерія» дозволяє формувати й реєструвати всі необхідні податкові документи: податкові накладні, додатки до них, тощо.

У конфігурації реалізовано дві методики розрахунку податкової бази («першої події») з ПДВ: оперативний розрахунок під час проведення документів і відкладене визначення податкових зобов'язань/кредиту наприкінці періоду.

Для контролю коректності податкового кредиту, показаного під час надходження, ведеться облік запасів у розрізі податкових призначень їх придбання.

Автоматизовані всі регламентні операції, що виконуються при закінченні періоду, у тому числі переоцінка валюти, списання витрат майбутніх періодів, визначення фінансових результатів і інші.

До складу «BAS АГРО. Бухгалтерія» входить набір звітів Довідки-розрахунки, що відображають розрахунки, пов'язані з проведенням регламентних операцій, пов'язаних із закриттям місяця: Розподіл непрямих витрат, Переоцінка валютних коштів та інші.

У «BAS АГРО. Бухгалтерія» включено обов'язкові (регламентовані) звіти, призначені для подання власникам організації й контролюючим державним органам, включно з формами бухгалтерської звітності, податкові декларації, звіти для органів статистики й державних фондів.

Регламентована звітність, що подається в податкові органи, може бути автоматично експортована у формат, затверджений державним органом, який реалізує податкову політику (у файли з розширенням XML). Так звані «схеми» (файли з розширенням *.xsd), за якими відбуваються формування файлів XML з даними звітів, поставляються й оновлюються разом із набором регламентованої звітності.

Конфігурація інтегрована із сервісом задачі електронної звітності Fredo Звіт. Сервіс Fredo Звіт надає можливість безпосередньо з конфігурації:

- *сформувати регламентовану звітність у різні державні органи;
- *перевірити заповнення (використовуючи вбудовані камеральні перевірки) і роздрукувати документи;

- *зашифрувати й підписати електронним цифровим підписом;
- *надіслати звіти до контролюючих органів і отримати квитанцію про доставку звіту за призначенням;
- *зберегти на електронних носіях;
- *отримувати розшифровку показників звітів Fredo Звіт у конфігурації.

Користувачі можуть самостійно вибрати варіант використання підсистеми регламентованої звітності: традиційна підсистема або сервіс Fredo Звіт.

Тісна інтеграція сервісу Fredo Звіт із типовими конфігураціями дозволяє передавати дані облікової системи без створення проміжних файлів експорту, а також отримувати розшифровки сум показників звітів сервісу Fredo Звіт у програмі.

2.3 Удосконалення обліку власного капіталу в контексті управління

Якщо говорити про удосконалення та розвиток бухгалтерського обліку власного капіталу в межах держави, на макрорівні то доцільним буде зробити наступні кроки:

перший крок - гармонізація розбіжностей у трактуванні сутності власного капіталу за національними та міжнародними стандартами;

другий крок - виявлення інституційних впливів, що обумовлюють потребу специфіки обліку капіталу на вітчизняних підприємствах;

третій крок - уточнення національного робочого плану рахунків для обліку власного капіталу та його складових;

четвертий крок - розробка та удосконалення форм фінансової звітності (рисунок 2.13).

Такі висновки були зроблені вченими Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки».

При цьому вони керувалися тим, що стандарт, який би регламентував порядок обліку капіталу відсутній у міжнародній практиці. Відповідно його немає у вітчизняній імплементації міжнародних стандартів фінансової звітності. Разом з

тим, власний капітал є надто складним й багатограним об'єктом, облік якого потребує чіткої регламентації у вітчизняних реаліях з урахуванням організаційно-правових форм власності, інших особливостей ведення господарської діяльності, які впливають з тих чи інших інституційних особливостей та їх змінах в процесі реформ.

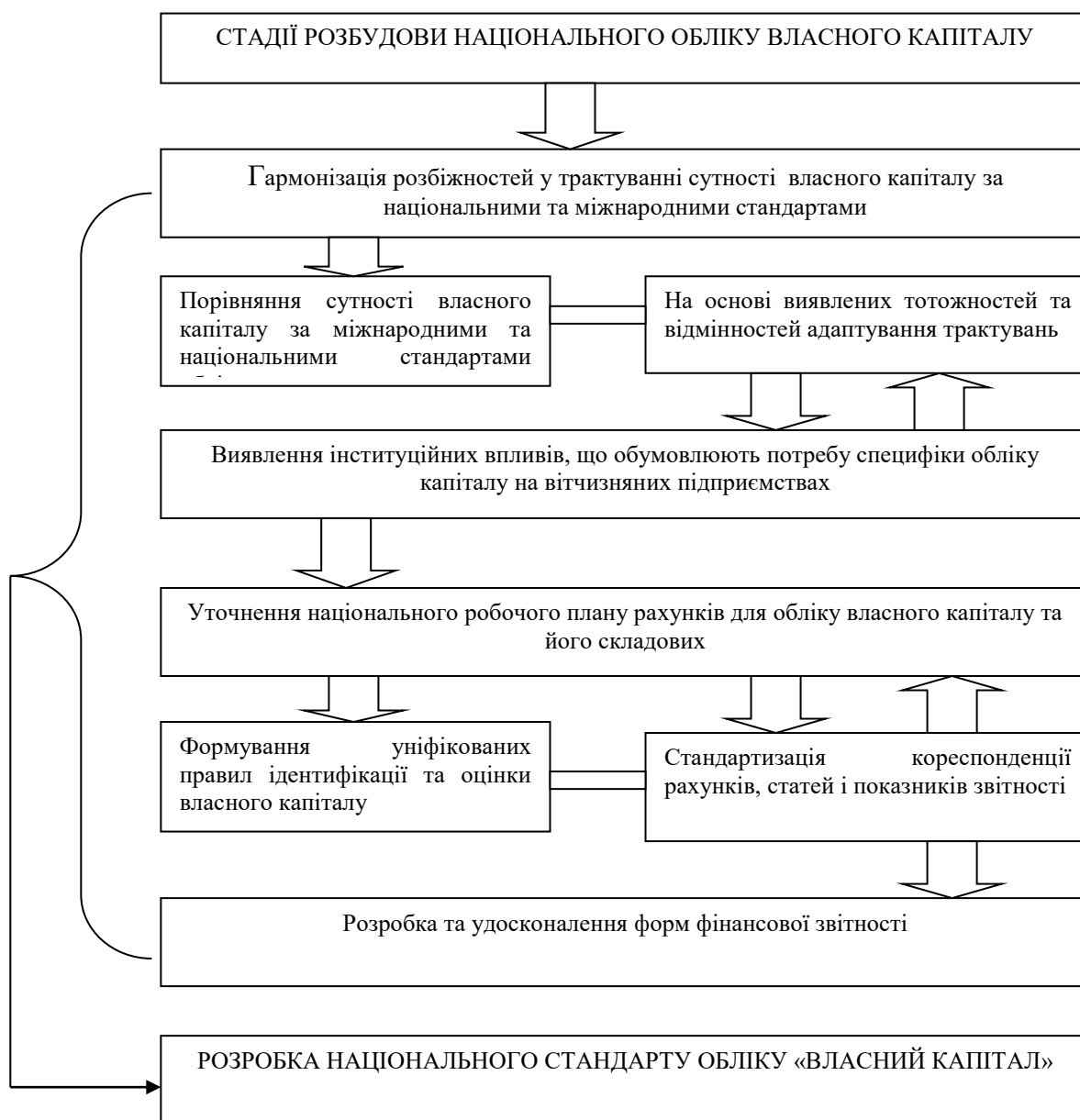

Рисунок 2.13 - Алгоритм розбудови вітчизняного обліку власного капіталу

Джерело: сформовано автором за джерелом [14]

Також було з'ясовано, що в сучасних умовах залишаються невирішеними проблеми методики обліку власного капіталу, зокрема, застосування елементів

методу бухгалтерського обліку при обліку власного капіталу (таблиця 2.). Елементи методу бухгалтерського обліку поширюються на всі об'єкти бухгалтерського обліку. Методичні прийоми бухгалтерського обліку власного капіталу власного капіталу взаємопов'язані, доповнюють один одного і в сукупності становлять єдине ціле – метод бухгалтерського обліку.

Таблиця 2. 10 – Роль елементів методу бухгалтерського обліку при формуванні, зміні та використанні власного капіталу

Елементи методу обліку				Роль елементів обліку в обліку власного капіталу
Метод бухгалтерського обліку	Елементи методу бухгалтерського обліку	Систематизація та хронологічне спостереження за формуванням та змінами власного капіталу	Документування	Завдяки наявності документування з власним капіталом забезпечується суцільне і безперервне спостереження за ними
			Інвентаризація	Завдяки інвентаризації перевіряється наявність власного капіталу
		Вартісне (грошове) вимірювання складових власного капіталу	Оцінка	Завдяки оцінці визначається загальний розмір наявних на підприємстві активів, що належать підприємству
		Групування, реєстрація та систематизація власного капіталу	Рахунки	Завдяки рахункам узагальнюється інформація про формування, зміни та використання власного капіталу підприємства
			Подвійний запис	Завдяки подвійному запису відображається подвійний характер бухгалтерського обліку, пов'язаний з формуванням, змінами та використанням власного капіталу, він зумовлений необхідністю взаємопов'язаного відображення економічних явищ на рахунках бухгалтерського обліку.
		Узагальнення інформації про власний капітал	Баланс	Завдяки балансу узагальнюються та групуються господарські записи про власний капітал підприємства на певну звітну дату
			Звітність	Завдяки фінансовій звітності характеризується не тільки формування, але й зміни та використання власного капіталу в аналітичних розрізах, що забезпечує отримання інформації для потреб управління, аналізу і контролю господарської діяльності підприємства.

Джерело: сформовано автором

За умови використання зазначених елементів методу бухгалтерського обліку власникам та іншим суб'єктам для управління, аналізу і контролю господарської діяльності підприємства надається інформація, яку управлінський персонал може використати з метою вирішення основних завдань бухгалтерського обліку, забезпечення збереження майна власника, визначення і розподілу прибутку, надання інформації для управління.

Використання цих елементів методу бухгалтерського обліку дозволить підвищити ефективність застосування методики обліку власного капіталу.

Для системи бухгалтерського обліку характерна не лише наявність зв'язків і відносин між елементами, що її утворюють, але й нерозривна єдність з середовищем, у взаємозв'язку з яким вона проявляє свою цілісність.

Вона виступає з'єднуючою ланкою, а тому основним завданням є упорядкування вхідної і вихідної інформації відповідно до потреб управління та зовнішніх користувачів. При цьому внутрішня структура системи бухгалтерського обліку змінюється в напрямку своєчасного забезпечення й отримання в повному обсязі вихідної інформації для управління та вивчення різного роду користувачами. Чим різноманітніша така інформація, тим більше рівнів управління та користувачів вона забезпечує і тим складнішою є внутрішня структура системи обліку.

На підставі проведеного критичного аналізу праць вітчизняних науковців, сучасний стан методики обліку операцій формування забезпечень та резервів можна охарактеризувати як незадовільний через: недостатню розробленість у нормативній базі України умов формування забезпечень (відсутні межі кількісної оцінки ймовірності погашення підприємством зобов'язання, для забезпечення якого формується резерв); відсутність методів розрахунку сум відрахувань на створення (поповнення) забезпечень наступних витрат на реструктуризацію; на виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів; матеріального страхування працівників, які підлягають скороченню; відсутність форм первинних документів для розрахунку величин усіх видів забезпечень; законодавчу неврегульованість і

різноманіття наукових підходів до порядку відображення операцій формування забезпечень у системі бухгалтерських рахунків підприємств.

Варто зважати на те, що для оцінки вартості власного капіталу необхідна інформація про даний об'єкт. Передусім основним джерелом такої інформації виступає фінансова звітність підприємства.

Однією з оцінок власного капіталу підприємств є встановлення справедливої вартості активів та зобов'язань

За НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» «справедлива вартість – сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операцій між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами». Нововведення у вітчизняні стандарти категорії «справедлива вартість» пов'язане із потребою відображення у фінансовій звітності наближеної до реальної вартості активів підприємства, хоча суб'єктивність та неоднозначність такого підходу не дають змоги оцінити вартість підприємства.

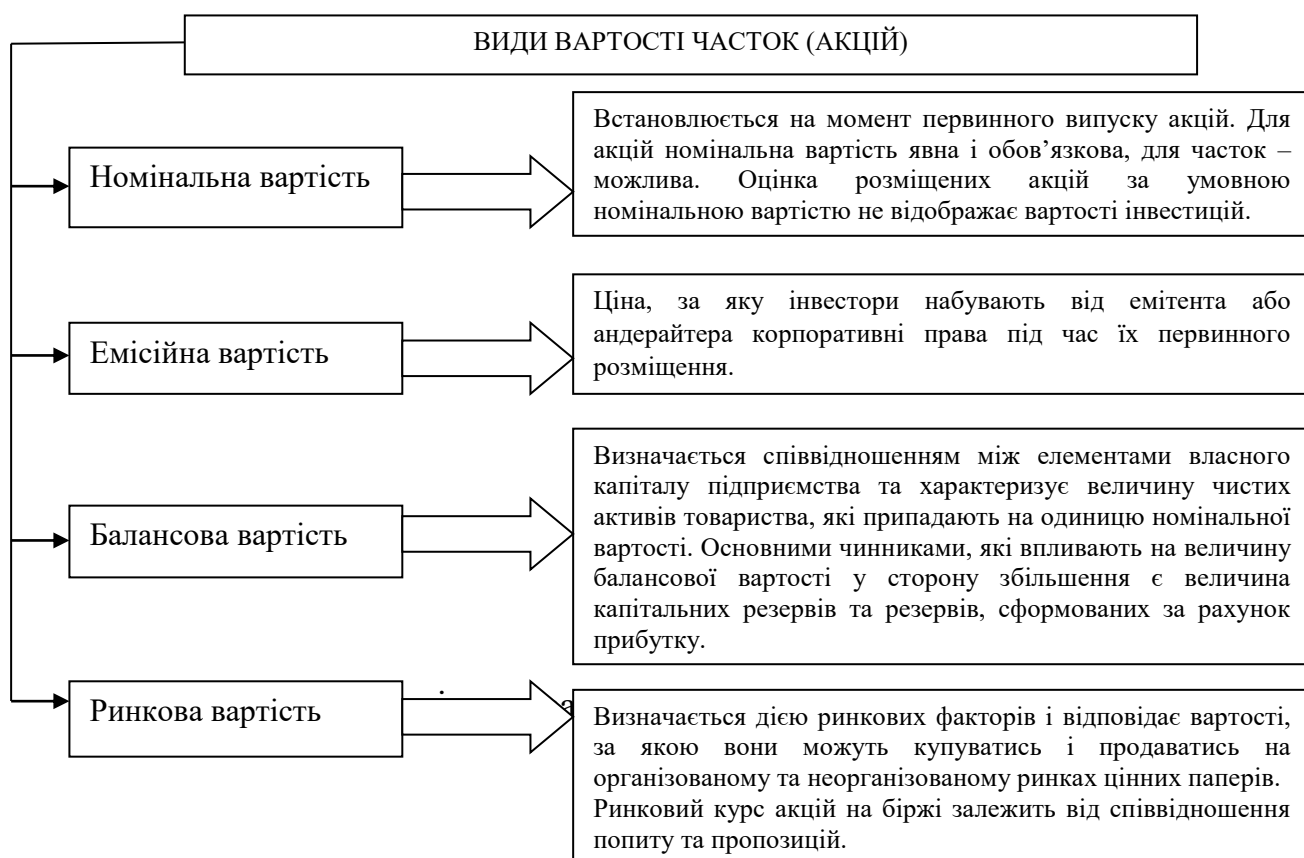

Рисунок 2.14 – Види вартості часток (акцій)

Джерело: сформовано автором

На сьогодні пріоритетним напрямом розвитку бухгалтерського обліку є застосування при оцінці власного капіталу ринкової вартості, разом з тим думки науковців з цього приводу різняться, наприклад в основу справедливої вартості по окремих об'єктах ставити їх ринкову вартість.

Ринкова вартість активів, це ціна за якою останні можуть бути продані на ринку за звичайних умов продажу. Тобто, ринкова вартість власного капіталу підприємства визначається як сума ринкової вартості активів та гудвілу за вирахуванням зобов'язань. Гудвіл є досить специфічним нематеріальним активом підприємства, дослівний переклад цього поняття означає «добре ім'я», іншими словами, дослівно означає оцінка репутації підприємства на ринку.

Оцінка власного капіталу згідно фінансової звітності, складеної за НП(С)БО 1 [15] та Міжнародними стандартами фінансової звітності [12], представляє собою суму оцінок у грошовому вираженні його складових елементів (рисунок 2.14).

Рисунок 2.15 – Фактори, що мають вплив на формування і використання резервного капіталу товариства

Джерело: сформовано автором

Результати даної оцінки знаходять відображення у Розділі 1 Пасиву бухгалтерського балансу, де розмір власного капіталу показує його облікову, а не ринкову вартість прав власників товариства, оскільки залежить від методів оцінки активів та зобов'язань.

Кожне підприємство прагне до підвищення ефективності своєї діяльності, однак у сучасних умовах господарювання, нестачі фінансових ресурсів, масового банкрутства та ліквідації (припинення) діяльності суб'єктів господарювання, а також враховуючи високий рівень морального й фізичного зносу обладнання підприємств, як ніколи гостро постає проблема пошуку резервів для оптимізації виробничих процесів та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Щодо резервного капіталу, то він є достатньо важливою ланкою власного капіталу кожного суб'єкта господарювання, незалежно від організаційно-правової форми господарювання, тому що його розмір у взаємозв'язку із іншими фінансово-економічними показниками має вплив на ефективність управління підприємством (рисунок 2.15).

Для товариства з обмеженою відповідальністю у відповідності з діючими нормативно-правовими документами, резервний капітал повинен становити 25 відсотків від вартості зареєстрованого (пайового) капіталу. Якщо взяти СТОВ імені Шевченка, наш об'єкт дослідження, то у 2022 році він становив загальну суму 317330 тис. гривень, при зареєстрованому (статутному) капіталі – 865,0 тис. грн. (таблиця 2.3).

Якщо порівнювати законодавчо закріплений мінімальний розмір резервного капіталу, та фактичний розмір по досліджуємому підприємству, то в товаристві він перевищує законодавчо встановлений розмір у сотні разів. Така політика щодо формування і управління капіталом має як позитивну, так і негативну сторони.

Таким чином, можна з впевненістю відмітити що запропоновані нами шляхи удосконалення позитивно впливатимуть на стан облікової політики товариства і в цілому на ефективності його діяльності.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

3.1 Методика розрахунків та джерела інформації для аналізу власного капіталу

Дослідивши праці вітчизняних вчених відносно підходів до проведення аналізу фінансової стійкості підприємства, можна з впевненістю відмітити, що в Україні відсутня єдина методика розрахунку фінансових коефіцієнтів. Виходячи з цього потрібно розробити науково обґрунтовану методику, яка б задовольнила інтереси широкого кола користувачів, адже фінансові показники повинні надавати об'єктивну і точну характеристику фінансового стану підприємства, його стійкості, також що є досить важливим для всіх показників, мають бути зазначені числові діапазони змін як у просторі, так і в часі.

На сьогодні набуло поширення застосування західних методик розрахунку фінансових коефіцієнтів, але на жаль вони неспроможні правильно оцінити стан справ на підприємствах України.

Складність управління власним капіталом полягає насамперед в тому, що в процесі поточної діяльності відбуваються постійні зміни, пов'язані зі збільшенням або зменшенням як загальної величини, так і його окремих складових елементів. Основними критеріями оптимізації структури капіталу виступають: прийнятний рівень дохідності і ризику в діяльності підприємства; мінімізація середньозваженої вартості капіталу; максимізація ринкової вартості підприємства.

Складність управління власним капіталом полягає також в тому, що в процесі поточної діяльності відбуваються безперервні зміни, пов'язані зі збільшенням або зменшенням як його загальної величини, так й окремих складових. Основними критеріями оптимізації структури капіталу виступають

прийнятний рівень дохідності і ризику в діяльності підприємства, мінімізація середньозваженої вартості капіталу підприємства, максимізація ринкової вартості підприємства.

У світовій фінансовій практиці питання достатності та ефективності власного капіталу постійно перебувають у центрі уваги як самих підприємств, так і банківських установ та науковців. Щоб визначити достатність капіталу, були проведені ґрунтовні дослідження, розрахунки та визначено мінімальні розміри відповідних коефіцієнтів, зокрема таких як коефіцієнт капітального покриття та ризикованості активів. Як запевняють науковці, власний капітал в загальній валюті джерел фінансування по балансу, повинен становити не менш ніж 30 % вартості активів. Разом з тим, вони допускають, що в залежності від основного виду діяльності (галузі) ця величина може бути значно більшою.

Нами був здійснений параметричний аналіз, який дав можливість виявити значну кількість пропонуємих для розрахунку показників, проте ми вважаємо це недоцільним, постільки це не дозволяє дійти єдиних правильних висновків.

Ми погоджуємося з думкою вітчизняних вчених, які пропонують здійснювати аналіз фінансової стійкості на основі показників, які представлені в таблиці 3.1, крім того в результаті проведених власних досліджень пропонуємо оптимальне значення вказаних показників.

Таблиця 3.1 – Показники оцінки фінансової стійкості підприємства

№ з/п	Показники	Оптимальне значення показника
1	Коефіцієнт автономії	> 0,5
2	Коефіцієнт фінансової залежності	< 2,0
3	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	> 0,5
4	Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу	< 0,5
5	Коефіцієнт співвідношення власного і позикового капіталу	> 1,0
6	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	< 0,5
7	Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	< 0,5
8	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	< 0,2
9	Коефіцієнт поточних зобов'язань	> 0,5
10	Коефіцієнт страхування бізнесу	> 0,2

Джерело: сформовано автором за результатами власних досліджень

На рентабельність власного капіталу впливають як фактори господарської діяльності, так і фактори пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства. Перші з них знаходяться у сфері управління виробничо-господарської діяльності, тобто основної діяльності, підприємства, а остання – у сфері фінансової діяльності. Для аналізу факторів зміни рентабельності власного капіталу найбільшого поширення отримала факторна модель, яка носить назву формули Дюпона. Рентабельність власного капіталу можна розраховувати як за загальним (бухгалтерським) прибутком, так і за чистим прибутком підприємства від звичайної діяльності.

Для цього можна скористатися формулою:

$$R_{\text{вк}} = \text{ЧП} / \text{ВК} \times 100 \%, \quad (3.1)$$

де $R_{\text{вк}}$ – рентабельність власного капіталу;

ЧП – чистий прибуток;

ВК – власний капітал.

Дану формулу можна представити іншим способом:

$$R_{\text{вк}} = K_{\text{об.ак.}} \times K_{\text{ф.з.}} \times R_{\text{п}}, \quad (3.2)$$

де $K_{\text{об.ак.}}$ – коефіцієнт оборотності активів;

$K_{\text{ф.з.}}$ – коефіцієнт фінансової залежності;

$R_{\text{п}}$ – рентабельність продаж.

Коефіцієнт фінансової залежності підприємства можна розрахувати за формулою:

$$K_{\text{ф.з.}} = A / \text{ВК} = (\text{ВК} + \text{ЗК}) / \text{ВК} = (1 + \text{ЗК} / \text{ВК}), \quad (3.3)$$

де A – активи підприємства;

ВК – власний капітал;

ЗК – позиковий капітал.

Як ми зазначали в таблиці 3.1 коефіцієнт фінансової залежності не повинен перевищувати нормативне значення 2,0.

Таким чином рентабельність власного капіталу – це так називаємо трьох факторна модель, де за першим фактором узагальнюються дані Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід); другий – приєднує до цього звіту актив балансу; третій – побудований на даних пасиву балансу. При здійсненні аналізу рентабельності власного капіталу слід пам'ятати про часовий аспект.

Рентабельність продаж ні в якому випадку не відображає довгострокових інвестицій, при цьому слід не забувати, що при здійсненні таких інвестицій, рентабельність продаж навпаки може знижуватися.

Коефіцієнт фінансової залежності відображає ризикованість бізнесу, при цьому чим вище його значення, тим більш ризикованою для власників (акціонерів), інвесторів і кредиторів є підприємство. Його особливість в тому, о прибуток формується в поточних оцінках і відображає рівень цін, зараз і тут. Слід враховувати, що власний капітал формувався впродовж багатьох років і виражений в обліковій (бухгалтерській) оцінці. Тому якщо є така можливість, потрібно при здійсненні аналізу враховувати ринкову вартість власного капіталу.

На рентабельність власного капіталу мають вплив такі фактори, як: оборотність активів, рентабельність продаж, коефіцієнт фінансової залежності. При цьому якщо підприємство володіє достатнім обсягом власного капіталу, але при цьому використовує позиковий капітал, то воно має значно вищий потенціал свого розвитку та можливості приросту рентабельності власного капіталу, але фінансова стійкість при цьому знижується.

При залученні довгострокових зобов'язань виникає ефект фінансового важеля (фінансового левериджу), який характеризує результативність використання підприємством позикових ресурсів.

В свою чергу, фінансовий леверидж представляє собою об'єктивний фактор, що визнаний появою позикових ресурсів в обороті капіталу, який використовується підприємством, та повинен дати додатковий прибуток на власний капітал.

Таким чином, при здійсненні аналізу довгострокових зобов'язань ми пропонуємо розраховувати показник фінансового левериджу. З цією метою введемо поняття «економічного прибутку» та «економічної рентабельності» підприємства.

Економічний прибуток (Пе) – це фінансовий результат до оподаткування (прибуток) до сплати відсотків за використання позикових і залучених ресурсів і податків.

Економічна рентабельність (Re) в свою чергу - це відношення економічного прибутку підприємства до загальної вартості активів підприємства. Вона розраховується за наступною формулою:

$$Re = Pe / A \quad (3.4)$$

де Пе – економічний прибуток;

A – активи підприємства.

Структура фінансових джерел істотно впливає на прибутковість власного капіталу, при цьому якщо економічна рентабельність ідентична. Якщо підприємство немає боргів, а цього в природі не можливо, якщо воно не сплачує відсотків, за умови відсутності довгострокових і поточних кредитів, то економічний прибуток буде зростати, а також зростатиме і чистий прибуток (за умови, що розмір податку прямо пропорційний розміру податку – для підприємств на загальній системі оподаткування).

При умові, якщо підприємство користується позиковими коштами, незважаючи на їх платність, та збільшує рентабельність власних засобів (активів), то у цьому випадку слід говорити про ефект фінансового важеля (левериджу).

Ефект фінансового левериджу – це здатність позикового капіталу генерувати додатковий прибуток від вкладень власного капіталу або збільшення рентабельності капіталу завдяки використанню позикових коштів. При цьому необхідно звернути увагу на взаємозв'язок ефекту фінансового левериджу з різницею між економічною рентабельністю та рівнем відсотків за використання позикового капіталу. Якщо економічна рентабельність вища порівняно з рівнем

відсотків за позиками (кредитами), то ефект фінансового левериджу позитивний. За умови рівності зазначених показників ефект фінансового левериджу буде дорівнювати нулю, а у випадку перевищення рівня відсотків над економічною рентабельністю ефект фінансового левериджу стає негативним.

Показник, який відображає рівень отримання додаткового прибутку на власний капітал за рахунок використання в різний спосіб позикових ресурсів, називається ефектом фінансового левериджу.

Даний показник можна розрахувати за наступною формулою:

$$\text{ЕФЛ} = (1 - \text{Спр.}) \times (\text{Квра.} - \text{Вкр.}) \times \text{ПК} / \text{ВК} \times 100\% \quad (3.5)$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, що полягає в прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

Спр. – ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

Квра. – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

Вкр. – середній розмір відсотків за кредит, що сплачуються компаніям за використання позичкового капіталу, %;

ПК – середня сума використовуваного підприємством позичкового капіталу;

ВК - середня сума власного капіталу підприємства.

Наведена формула розрахунку ефекту фінансового левериджу надає змогу виділити в ній три основні складові елементи загального цілого:

*податковий коректор фінансового левериджу, що показує, у якому ступені виявляється ефект фінансового левериджу в зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку (або фіксований сільськогосподарський податок);

*диференціал фінансового левериджу, що характеризує різницю між економічною рентабельністю і середнім розміром відсотка за кредит;

*фінансовий важіль, що відбиває суму позикового капіталу, використовуваного підприємством, у розрахунку на одиницю власного капіталу.

Виділення зазначених складових дає можливість цілеспрямовано керувати ефектом фінансового левериджу в процесі фінансової діяльності підприємства.

Узагальнення існуючих підходів до аналізу формування та використання власного капіталу дало змогу сформувати основні етапи аналізу власного капіталу, прийнятні для використання на вітчизняних підприємствах, представлено на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 - Етапи аналізу власного капіталу в системі забезпечення фінансової безпеки підприємств

Джерело: сформовано автором за результатами досліджень

Сформульовані підходи до аналізу власного капіталу підприємств дозволять внутрішнім і зовнішнім користувачам отримувати актуальну інформацію і будувати облікову та аналітичну системи більш раціонально, спрямовуючи її на максимізацію прибутку, мінімізацію витрат та забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Основним джерелом інформації для аналізу власного капіталу виступає річна публічна фінансова звітність.

Для забезпечення поточної діяльності підприємства, прогнозування його розвитку потрібна повна і достовірна інформація про власний капітал. До обліково-аналітичного забезпечення управління власним капіталом відносять: нормативну, облікову, необлікову інформацію та аналітичні показники.

Установчі документи є правовою основою діяльності суб'єкта господарювання, щодо змісту та форми даного документа, то вимоги до них викладені в Господарському кодексі України. До установчих документів можна віднести: рішення про утворення підприємства; засновницький договір; статут (положення). – це документи які ми можемо віднести до нормативних.

Необлікова інформація – це інформація про власний капітал, що формується маркетинговою, фінансовою, інвестиційною, операційною та іншими службами підприємства.

Між первинною інформацією і прийняттям управлінського рішення аналітичні показники посідають проміжне місце.

Облікова інформація відображає фактичне значення показників, що характеризують стан і рух окремих елементів власного капіталу за певний період. Вона включає дані синтетичного обліку, аналітичного обліку, фінансової звітності, управлінської (внутрішньої) звітності та податкової звітності. Від правильності та точності відображення інформації про власний капітал у первинних документах, на рахунках обліку та облікових регістрах залежить достовірність фінансової звітності.

Розглядаючи структуру власного капіталу, неможна обмежуватися лише описом його елементів, а доцільно провести аналіз стану активів підприємства, оскільки власний капітал – це не що інше, як абстрактна вартість майна підприємства. З Балансу (Звіту про фінансовий стан) ми не в змозі побачити, в яких саме активах втілений власний капітал, тому що внутрішнього зв'язку між окремими статтями активу й капіталу немає. Взаємозв'язок між активами і капіталом простежується лише у підсумковому рядку форми Балансу.

У Звіті про власний капітал, відображається не лише структура власного капіталу, але зазначені і деталізовані фактори, які вплинули протягом звітного періоду на його величину. При будь-якій зміні у власному капіталі повинен бути проведений детальний аналіз власниками підприємства для прийняття відповідних рішень. Важливою є не лише інформація про зміни, а також і про джерела таких змін. Примітки до річної фінансової звітності розкривають окремі елементи власного капіталу (крім зареєстрованого (статутного)), умови їх використання та призначення.

Фінансова звітність побудована так, що не відображає даних про реальну величину власного капіталу, при цьому капітал може безконтрольно витрачатися, що знижує ефективність інвестованих у підприємство ресурсів. У зв'язку з цим, в пояснювальній записці до фінансової звітності доцільно розкрити інформацію про власний капітал в розрізі стадій формування капіталу, за участі в капіталі, за способом розміщення, за ступенем консолідації капіталу.

Таким чином, для вдосконалення методики аналізу власного капіталу ми пропонуємо упорядкувати показники, які дадуть змогу систематизувати висновки стосовно його формування, використання, а також фінансової стійкості. Крім цього, пропонуємо під час аналізу довгострокових зобов'язань здійснювати аналіз фінансового левериджу, що сприятиме більш чіткому визначенню ефективності використання довгострокових позик, впливу їх на власний капітал, зростанню прибутковості та фінансової стійкості підприємства.

3.2 Аналіз ефективності й інтенсивності використання капіталу підприємства

Сучасні умови господарювання та рівень конкуренції потребує від підприємств підвищення ефективності їх діяльності, яка визначає здатність підприємств до фінансового виживання. Ефективність діяльності підприємства значною мірою характеризується показником ефективності використання капіталу, тобто максимальної його віддачі, яка виражається збільшенням суми

прибутку на 1 гривню капіталу. Цього можна досягти за умови раціонального використання всіх видів ресурсів, недопущення їх перевитрат, втрат на всіх стадіях кругообороту. В результаті капітал повертається в більшій сумі, тобто з прибутком.

Тому, актуальності набувають питання пошуку шляхів ефективного використання власного та позикового капіталу, для забезпечення стійкості фінансового стану підприємства. Виявити недоліки використання капіталу та усунути їх можна завдяки проведенню аналізу даних процесів діяльності підприємства, що дасть змогу розрахувати можливості підприємства щодо використання власних та позикових джерел фінансування та знизити рівень фінансового ризику.

Аналіз ефективності діяльності підприємства в цілому, в тому числі ефективності використання власного капіталу займає важливе місце в системі управління, оскільки отримані результати можуть бути використані для формулювання стратегічних і тактичних цілей.

Показники ефективності використання капіталу, виступають однією із основних груп показників, які визначають фінансовий стан підприємства та ефективність корпоративного управління.

Одним з важливих аспектів оцінки діяльності підприємства є вивчення її ефективності з точки зору власника. Ефективність в даному випадку, як і в багатьох інших, можна оцінювати шляхом визначення показника рентабельності.

Однак простого розрахунку може виявитися недостатньо і його буде необхідно доповнити аналізом. Актуальним методом є факторний аналіз рентабельності власного капіталу.

Цінність будь-якого виду аналізу складно переоцінити, а факторний аналіз рентабельності власного капіталу та інших показників є одним з найбільш оптимальних методів, що сприяють прийняттю вірних управлінських рішень.

Ця група показників дозволяє систематизувати інформацію про захищеність та ефективність використання власного капіталу організації у її роботі і включає в себе окремі показники ділової активності, рентабельності. Знаходження значень

показників у межах норми є важливим для власників товариства. Розраховуються показники наступним чином:

Коефіцієнт захисту власного капіталу є співвідношення сума додаткового та резервного капіталу до суми власного капіталу. Тобто формула має наступний вигляд:

$$K_{\text{зах.в.к.}} = (\text{рядок 1410 пасиву балансу} + \text{рядок 1415 пасиву балансу}) / \text{рядок 1495 пасиву балансу} \quad (3.6)$$

$$2022 \text{ рік } K = 11049 + 317330 / 345830 = 0,95$$

$$2021 \text{ рік } K = 11049 + 248124 / 330850 = 0,78$$

$$2020 \text{ рік } K = 11049 + 211858 / 260507 = 0,85$$

Цей показник демонструє частину власного капіталу, що виконує захисну функцію на підприємстві. Високе значення свідчить про значний резервний фонд та додатково вкладений капітал, що може бути використаним у випадку виникнення непередбачуваних процесів на підприємстві та погіршенні типу фінансової стійкості.

Коефіцієнт ризику власного капіталу є співвідношенням різниці власного капіталу та додаткового і резервного капіталу до додаткового і резервного капіталу:

$$K_{\text{риз.в.к.}} = (\text{рядок 1495 пасиву балансу} - \text{рядок 1410 пасиву балансу} - \text{рядок 1415 пасиву балансу}) / (\text{рядок 1410 пасиву балансу} + \text{рядок 1415 пасиву балансу}) \quad (3.7)$$

$$2022 \text{ рік } K = (345830 - 11049 - 317330) / (11049 + 317330) = 17451 / 328379 = 0,05$$

$$2021 \text{ рік } K = (330850 - 11049 - 248124) / (11049 + 248124) = 71677 / 259173 = 0,27$$

$$2020 \text{ рік } K = (260507 - 11049 - 211858) / (11049 + 211858) = 37600 / 222907 = 0,17$$

Значення показника є свідченням рівня ризику втрати підприємством суми свого статутного капіталу та накопиченого нерозподіленого прибутку. У випадку

відхилення від нормативного значення знижується довіра до самого підприємства, адже у випадку виникнення кризових ситуацій існує ризик неповернення коштів кредиторів. Нормативним значенням є 5 та вище. У випадку відхилення доцільно працювати в напрямку збільшення статутного капіталу підприємства.

Коефіцієнт захисту статутного капіталу визначається як відношення резервного капіталу до статутного капіталу.

$$\text{К зах.стат.кап.} = \frac{\text{рядок 1415 пасиву балансу}}{\text{рядок 1495 пасиву балансу}} \quad (3.8)$$

$$2022 \text{ рік } K = 317330 / 345830 = 0,92$$

$$2021 \text{ рік } K = 248124 / 330850 = 0,75$$

$$2020 \text{ рік } K = 211858 / 260507 = 0,81$$

Цей коефіцієнт вказує на захищеність статутного капіталу у випадку виникнення складних непередбачуваних ситуацій на підприємстві. Якщо значення показника низьке, наприклад дорівнює нулю, то це пряме порушення законодавства. Відповідно до діючого законодавства коефіцієнт повинен бути не меншим 0,15. Якщо значення показника є нижчим, то рекомендовано протягом наступних років, відповідно до законодавства, кожен рік збільшувати резервний фонд на 5 %.

Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування визначається як відношення приросту резервного капіталу та нерозподіленого прибутку до суми чистого прибутку.

$$\text{К р.п.} = \frac{(\text{рядок 1415 пасиву балансу у поточному році} + \text{рядок 1420 пасиву балансу у поточному році} - \text{рядок 1415 пасиву балансу у попередньому році} + \text{рядок 1420 пасиву балансу у попередньому році})}{\text{рядок 2350 звіту про фінансові результати}} \quad (3.9)$$

$$2022 \text{ рік } K = (317330 + 16586 - 248124 - 70512) / 16586 = 15280 / 16586 = 0,92$$

$$2021 \text{ рік } K = (248124 + 70512 - 211858 - 36735) / 70812 = 70043 / 70812 = 0,98$$

$$2020 \text{ рік } K = (211858 + 36735 - 190651 - 21209) / 36735 = 36733 / 36735 = 0,99$$

Означає здатність підприємства розвиватися за рахунок проведення ефективної діяльності, що приносить значний прибуток. Низьке значення показника свідчить, що більшість прибутку підприємства було виведено з обороту, зокрема для виплати дивідендів акціонерам.

Рентабельність власного капіталу означає співвідношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу підприємства, тобто

$$P \text{ ВК} = \text{рядок 2350/2355 звіту про фінансові результати} / (0,5 \times (\text{рядок 1495 пасиву балансу у поточному році} + \text{рядок 1495 пасиву балансу у попередньому році})) \times 100\% \quad (3.10)$$

$$2022 \text{ рік } P \text{ ВК} = 16586 / 0,5 \times (345830 + 330850) \times 100 = 16586 / 338340 \times 100 = 4,9 \%$$

$$2021 \text{ рік } P \text{ ВК} = 70812 / 0,5 \times (330850 + 260507) \times 100 = 70812 / 295678,5 \times 100 = 23,9 \%$$

$$2020 \text{ рік } P \text{ ВК} = 36735 / 0,5 \times (260507 + 223774) \times 100 = 36735 / 242140,5 \times 100 = 15,2 \%$$

Цей показник дозволяє визначити ефективність власного капіталу підприємства, тобто коштів, що належать акціонерам. Зазвичай, високе значення показника є позитивним показником. У свою чергу низьке значення свідчить про неефективний рух капіталу на підприємстві, що призводить до зменшення його вартості. Позитивною тенденцією протягом декількох років є висхідна динаміка.

Оборотність власного капіталу є відношенням чистого доходу від реалізації до середньорічної суми власного капіталу, тобто формула має наступний вигляд:

$$Об. \text{ ВК} = \text{рядок 2000 звіту про фінансові результати} / (0,5 \times (\text{рядок 1495 пасиву балансу у поточному році} + \text{рядок 1495 пасиву балансу у попередньому році})) \quad (3.11)$$

2022 рік Об. ВК = $135986 / 0,5 \times (345830 + 330850) = 135986 / 338340 = 0,40$

2021 рік Об. ВК = $184477 / 0,5 \times (330850 + 260507) = 184477 / 295678,5 = 0,62$

2020 рік Об. ВК = $143876 / 0,5 \times (260507 + 223774) = 143876 / 242140,5 = 0,59$

Оборот (обіг) капіталу (*capital turnover*) - кругообіг капіталу, що безперервно повторюється і забезпечує повне повернення авансованих грошових коштів. Цей показник вказує скільки товарів та послуг підприємство змогло виробити на надати клієнтам у поточному році на кожну гривню вкладеного власного капіталу.

Приріст власного капіталу визначається як різниці між обсягом власного капіталу у поточному році та попередньому році:

$$\text{Приріст ВК} = \text{рядок 1495 пасиву балансу у поточному році} - \text{рядок 1495 пасиву балансу у попередньому році} \quad (3.12)$$

2022 рік Пр. ВК = $345830 - 330850 = 14980$ тис. грн.

2021 рік Пр. ВК = $330850 - 260507 = 70343$ тис. грн..

2020 рік Пр. Вк = $260507 - 223774 = 36733$ тис. грн.

Постійне підвищення інтенсивності використання власного капіталу є позитивною тенденцією. Зрозуміло, що збільшення суми власного капіталу є одним з ключових цільових показників роботи будь-якого комерційного підприємства. Тому значний приріст власного капіталу може свідчити про ефективні дії менеджменту, продуману фінансову, комерційну, конкурентну, виробничу політику тощо.

Вартість власного капіталу згідно прибуткового підходу дорівнює відношенню чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу, тобто фактично дорівнює значенню показника рентабельності власного капіталу.

Прибутковий підхід оцінки вартості капіталу передбачає, що плата за його використання є сума прибутку, яке отримало підприємство. Адже фактично вартість капіталу, що належить співвласникам (акціонерам), зросла на цю суму.

Якщо вартість власного капіталу є високою, то підприємству доцільно залучати альтернативні джерела коштів – позикові.

Виконуючи аналіз фінансового стану підприємства, недостатньо порівнювати отримані значення показників з нормативними чи плановими, необхідно визначати їх динаміку та тенденції до змін. У більшості коефіцієнтів, які застосовують для аналізу, власний капітал розглядають як цілісну величину, однак складові власного капіталу внаслідок своїх функцій змінюються не однаково: одні можуть збільшуватись, інші – зменшуватись, не однаковий на них вплив і власників та керівників підприємства, оскільки кожна з них характеризується правовими чи іншими обмеженнями щодо права підприємства розпоряджатися своїми активами. Так, для зміни розміру зареєстрованого (статутного) капіталу необхідно внести відповідні уточнення до установчих документів, а у разі його зменшення – погодити це з кредиторами. Для створення додатково вкладеного капіталу не потрібно вносити зміни до установчих документів, тобто він мобільніший.

Інший додатковий капітал, створений за рахунок дооцінки активів, зменшується у разі їх уцінки, а створений за рахунок безоплатно отриманих необоротних активів щомісячно зменшується на суму нарахованої на них амортизації. Резервний капітал використовують на цілі, для яких він створений. Збільшення резервного капіталу здійснюється лише за рахунок нерозподіленого прибутку. Тобто така зміна на загальну величину власного капіталу не вплине. Щодо використання нерозподіленого прибутку законодавчих обмежень немає.

Поглиблене дослідження й оцінка зрушень, виявлених у загальному аналізі та контролі економічного потенціалу підприємства, вимагає застосування інформації щодо фінансової стійкості та платоспроможності, динаміка яких зумовлена рухом капіталу і зміною його структури.

Особливу роль в управлінні капіталом відіграє факторний аналіз. Забезпечуючи кількісну оцінку впливу чинників на результативний показник, факторний аналіз надає змогу змінювати та формувати параметри управління капіталом відповідним підбиранням та коригуванням чинників, які їх зумовлюють

Під час факторного аналізу важлива послідовність розташування показників (факторів). Черговість заміन факторів залежить від оцінки того, які з них є основними, а які похідними.

Таблиця 3.2 - Факторний аналіз фінансової автономії товариства імені Шевченка

Показники	роки		
	2020	2021	2022
Власний капітал – всього, в т.ч. (тис. грн.)	260507	330850	345830
зареєстрований (пайовий) капітал	865	865	865
додатковий капітал	11049	11049	11049
резервний капітал	211858	248124	317330
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	36735	70812	16586
Валюта балансу, тис. грн.	265047	337140	356182
Коефіцієнт автономії	0,98	0,98	0,97
Разом зміна коефіцієнта автономії	-0,01		
Зобов'язання, всього, в т.ч. (тис. грн.)	4540	6290	10352
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	396	390	390
Поточні зобов'язання і забезпечення	4144	5900	9962
Коефіцієнт фінансової стійкості	57,38	52,60	33,41
Разом зміна коефіцієнта фінансової стійкості	-23,97		

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності товариства

Для того, щоб визначити вплив зміни складових власного капіталу на коефіцієнти автономії та фінансової стійкості, застосуємо спосіб ланцюгових підстановок, який є універсальним для всіх типів детермінованих моделей.

Як бачимо за даними таблиці 3.2 коефіцієнт автономії за досліджуваний період знаходиться на достатньо високому рівні, на рівні 0,97 – 0,98, а коефіцієнт фінансової стійкості в межах від 33,41 до 57,38. Показник фінансової стійкості вказує на то, що товариство є фінансово стійким, здатне проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі.

Таким чином, можна зробити загальний висновок, сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю імені Шевченка за офіційними даними публічної фінансової звітності є достатньо високорентабельним, платоспроможним та ліквідним.

3.3 Визначення впливу елементів власного капіталу на фінансовий стан товариства

В нинішніх економічних умовах існування, на поточному етапі розвитку економіки лише стійке, конкурентоспроможне і надійне функціонування підприємств може забезпечити як власну фінансову стабільність, так і країни загалом.

Вплив безпосередньо на підприємство і його ринкове оточення, з урахуванням внутрішніх та зовнішніх факторів можна визначити через систему показників оцінки ділової активності (рисунок 3.2).

Економічний зміст ділової активності сільськогосподарських підприємств можна розглядати як в широкому, так і у вузькому значенні. У широкому значенні ділова активність передбачає сукупність заходів і зусиль, які проводяться підприємством з метою підвищення його конкурентоспроможності на товарному ринку. Вузьке значення окреслює його виробничо-комерційну діяльність, що зумовлює проведення аналізу фінансово-господарської діяльності у визначенні управлінського впливу на основі визначення оцінки ділової активності товаровиробника.

Загалом ділова активність підприємства відноситься до комплексного поняття, і виражається через систему взаємопов'язаних економічних категорій, що спонукає виникненню різних підходів до визначення цього поняття серед наукового колу. Це ж стосується і поняття «фінансове управління діловою активністю підприємства», яке можна розглядати як вплив керівництва підприємства на формування поточних планів щодо розподілу і перерозподілу всіх видів доступних фінансових ресурсів з метою постійного підвищення ефективності своєї діяльності на макро- і мікрорівні.

Виходячи з того, що ділова активність підприємства є процесом, і пов'язана з результатами діяльності, виступає своєрідним потенціалом підприємства, забезпечуючи його конкурентоспроможністю, то можна стверджувати, управління діловою активністю в системі фінансового управління, відноситься до

одного з провідних заходів, оскільки це генерує здатність підприємства до зростання своєї вартості.

Рисунок 3.2 - Основні параметри ділової активності підприємства

Джерело: визначено автором за даними опрацьованих наукових публікацій

З однієї сторони «ділова активність» визначається в ракурсі комплексної характеристики діяльності підприємства, і включає в себе оцінку ступеня напруженості і виконання виробничих завдань за всіма видами показників діяльності, з іншого – це процес управління ефективністю господарської діяльності підприємства, спрямований на забезпечення його розвитку та ефективне використання всіх видів ресурсів з метою досягнення ринкової

конкурентоспроможності та формування сучасного інноваційно-інвестиційного потенціалу як окремих підприємств, так і національної економіки в цілому.

Що стосується фінансового управління діловою активністю сільськогосподарського підприємства, то даний аспект потребує визначення і конкретизації здійснюваних управлінських заходів на основі проведення оцінки особливостей кожного з них. Характер такого підходу визначається наявним безперервним взаємозв'язком між ними та їх складовими елементами, які окреслюють саму методику проведення оцінки.

Таким чином, аналіз ділової активності – окремий блок в системі комплексного фінансового аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства, значення якого полягає у формуванні економічно обґрунтованої оцінки ефективності і інтенсивності використання ресурсів товаровиробника та виявлення резервів їх підвищення. З нашої точки зору, оцінку ділової активності сільськогосподарського підприємства необхідно проводити використовуючи систему відносних показників. Подібна система повинна ґрунтуватись на принципах цілеспрямованості, повноти, релевантності, інформаційної відкритості та результативності, включаючи набір показників необхідних для проведення комплексної оцінки ділової активності в цілях фінансового управління.

Основою даної системи повинні виступати показники оборотності, які обрані в якості системних відносних показників для аналізу ділової активності, так як вони надають змогу оцінити ефективність використання ресурсів сільськогосподарського підприємства, а саме: збільшення показників оборотності свідчить про більш ефективне використання ресурсів товаровиробника, що надає передумову їх оптимізації у виробничій діяльності.

Пояснюючи вибір саме цих коефіцієнтів необхідно зазначити, коефіцієнт загальної оборотності капіталу є свого роду узагальнюючим показником, який відображає швидкість обороту (кількість оборотів за період) всього капіталу сільськогосподарського підприємства. Відношення виручки до загальної вартості активів – характеризує ефективність використання підприємством всіх наявних ресурсів незалежно від джерел їх утворення, тобто показує, скільки разів за рік

(аналізований період) відбувається повний цикл виробництва та обігу, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів.

Таблиця 3.3 - Показники ділової активності товариства (2020-2022 р.р.)

Показники	Формула розрахунку	Роки			Відхилення 2022 рік (+; -) до 2020 року
		2020	2021	2022	
Коефіцієнт загальної оборотності капіталу	Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг / Загальна вартість активів	0,54	0,55	0,38	-0,16
Коефіцієнт оборотності активів	Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг / Середньої величини підсумку балансу, (на п.р.+ к.р.) / 2	0,59	0,61	0,39	-0,20
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг / Середньорічна величини дебіторської заборгованості, (на п.р.+ к.р.) / 2	5,69	4,85	3,25	-2,44
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг / Середньорічної величини власного капіталу, (на п.р. + к.р.) / 2	0,59	0,62	0,40	-0,19

Джерело: розраховано автором на основі даних підприємства

Коефіцієнт оборотності активів (total asset turnover) - фінансовий показник, що розраховується як відношення обороту підприємства до середньорічної величини сумарних активів. Характеризує ефективність використання ресурсів, залучених для організації виробництва. За період дослідження даний показник був в межах 0,59 – 0,39, дане значення показника говорить про те, скільки продукції (товарів, робіт, послуг) продано за 2020 – 2022 роки продано на кожную гривню використаних активів.

Показник оборотності дебіторської заборгованості (англомовний аналог - accounts receivable turnover, times) - показник ділової активності, який вказує на ефективність управління заборгованістю контрагентів та інших дебіторів.

Значення коефіцієнта демонструє кількість оборотів дебіторської заборгованості, тобто скільки разів дебітори погасили свої зобов'язання перед підприємством.

У СТОВ імені Шевченка даний показник становить у звітному році 3,25, тобто дебітори більше ніж три рази змогли погасити свої боргові зобов'язання перед підприємством. Звичайно даний показник зменшився на 2,44 проти базисного року, та знаходиться нижче нормативного значення показника оборотності дебіторської заборгованості (який для сільського господарства становить в межах – 4,8 рази).

Коефіцієнт оборотності власного капіталу характеризує діяльність сільськогосподарського підприємства з різних сторін. З комерційної точки зору він визначає або надлишки продаж, або їх недовистачання; з фінансової – швидкість обороту вкладеного власного капіталу; з економічної – активність руху коштів, якими ризикує підприємство.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу (з англ. equity turnover) - це показник ділової активності, який демонструє ефективність управління власним капіталом.

У досліджуваному підприємстві він зменшився у звітному році та становив 0,40, тобто в товаристві було вироблено продукції (товарів, робіт, послуг) на суму 40 гривень на кожен гривню залучених коштів власників.

Решта показників оборотності не включені нами в систему відносних показників оцінки ділової активності сільськогосподарського підприємства в силу певних недоліків при їх використанні у фінансовому управлінні.

На нашу думку, система відносних показників, що складається тільки з коефіцієнтів оборотності, не дозволить дати повну оцінку ділової активності сільськогосподарського підприємства, тому пропонується включити в систему такі показники (коефіцієнти), як тривалість операційного (ОЦ) та фінансового циклів (ФЦ).

Операційний цикл дає уявлення про загальний час, протягом якого фінансові ресурси «заморожені» в запасах і дебіторській заборгованості. Підприємство повинно прагнути до зменшення даного показника з метою

якнайшвидшого вивільнення грошових коштів. Операційний цикл більше фінансового на середній час обертання кредиторської заборгованості. Це пояснюється тим, що підприємство оплачує рахунки постачальників з тимчасовим лагом. Скорочення тривалості фінансового циклу також відноситься і до позитивної тенденції в діяльності сільськогосподарського підприємства. При цьому, якщо скорочення операційного циклу можна здійснити за рахунок прискорення виробничого процесу та оборотності дебіторської заборгованості, то фінансовий цикл може бути скорочений як за рахунок даних факторів, так і за рахунок деякого некритичного уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

Ділова активність сільськогосподарського підприємства аналізується як для цілей внутрішньої оцінки його діяльності, так і для порівняння з діловою активністю інших господарських суб'єктів відповідної галузі господарювання.

Таким чином, за наведеною методикою оцінки, ділова активність сільськогосподарського підприємства відображає вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на його діяльність, як зазначено на рисунку 3.2. Внаслідок чого операційний і фінансовий цикли є головними показниками фінансового управління ділової активності підприємства, тобто для підвищення результативної діяльності необхідно управляти окремими елементами як операційного циклу підприємства (тривалістю оборотності виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, дебіторської заборгованості), так і фінансового (тривалістю обороту грошових коштів, дебіторської та кредиторської заборгованості).

В даному випадку удосконалення фінансового управління діловою активністю вимагає нових підходів до прийняття управлінських рішень які дозволили б оцінити їх ефективність.

Такий підхід потребує повноту проведення фінансового аналізу ділової активності, де необхідно досліджувати кількісні показники в сукупності з якісними. Отримані таким чином дані можна використовувати для аналізу динаміки зміни ділової активності як всередині сільськогосподарського

підприємства, так і в порівнянні з іншими підприємствами. При цьому проявом ефективності фінансового управління діловою активністю сільськогосподарського підприємства має бути розрахунок оптимальної структури оборотних засобів і оборотного капіталу та встановлення оптимального співвідношення між джерелами фінансування оборотних засобів.

В цілому, за своєю природою фінансовий аспект в управлінні діловою активністю сільськогосподарського підприємства зводиться до визначення швидкості обороту його засобів, і полягає в дослідженні рівня та динаміки різноманітних фінансових коефіцієнтів оборотності, які являються відносними показниками фінансових результатів діяльності.

Це передбачає постійний моніторинг змін, що відбуваються навколо підприємства, і без контролю над реалізацією стратегії його розвитку унеможлиблюється впровадження заходів щодо вдосконалення фінансового управління діловою активністю в частині формування ефективної системи її управління з урахуванням потенційних можливостей.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження теоретичних і методичних аспектів обліку і аналізу операцій з власним капіталом дають змогу зробити наступні висновки:

1. Розгляд поняття «власний капітал» в обліково-економічній літературі дає підстави стверджувати про дискусійність його визначення. Це зумовлено відсутністю єдиної теорії капіталу і відповідно трактування природи капіталу. Вивчивши різні точки зору можемо уточнити поняття «власний капітал» - як сукупність засобів, внесених засновниками підприємства та приріст засобів у вигляді прибутку за рахунок їх використання.

2. Капітал це відносини, на сьогодні відносини пов'язані з правом власності, регулюються Конституцією України та Цивільним Кодексом України. Власність доцільно розглядати в двох площинах: об'єктивному та економічному розумінні.

На практиці виникають певні труднощі з передачею права власності стосовно статутного капіталу. Виникає проблема з оформленням такої передачі, особливо якщо це пов'язано з реєстрацією права власності, наприклад, на нерухомість чи на автотранспорт. Є ситуації, коли сторони оформляють акт приймання-передачі певного майна до статутного капіталу юридичної особи, що створюється, однак воно залишається на балансі засновника, більше того, він продовжує платити за нього відповідні податки, нараховувати амортизацію тощо.

3. Сума, за якою власний капітал відображається в балансі, залежить від оцінки активів та зобов'язань. Як правило, сукупна сума власного капіталу тільки за збігом відповідає сукупній ринковій вартості акцій підприємства чи сумі, яку можна отримати шляхом продажу чистих активів частинами або підприємства в цілому на засадах принципу безперервності.

4. В балансі інших країн, на відміну від української практики, відображається інформація про оплачений і неоплачений акціонерний капітал. Акціонерний капітал за номінальною вартістю наводиться в пасиві, а дебіторська заборгованість акціонерів за неоплаченим капіталом – у складі короткострокових активів (окремою статтею дебіторської заборгованості). Вивчення зарубіжного

досвіду дозволяє стверджувати, що введення інформації про оплачений і неоплачений капітал в баланс підприємства сприятиме підвищенню ефективності ведення бухгалтерського обліку.

5. Питання оцінки ефективності використання власного капіталу сільськогосподарських підприємств на сьогодні досліджено не достатньо. Це пов'язано перш за все з тим, що існує значна кількість поглядів науковців та різноманітних методик, які створюють невизначеність відносно використання даного фінансового ресурсу.

6. Дослідження розвитку обліку власного капіталу дозволяє виявити два підходи до нарахування дивідендів: за рахунок прибутку або за рахунок витрат. Якщо відповідно до чинного законодавства потрібно виплатити дивіденди в періоді, враховуючи те, що нарахування дивідендів є фінансовою діяльністю підприємства, то нарахування дивідендів слід відобразити на рахунку 953 «Витрати на нарахування дивідендів за привілейованими акціями».

7. Результати дослідження показали, що поки не вирішено на законодавчому рівні питання оцінки внесків до статутного капіталу. Засновники господарських товариств можуть визначати критерії, за якими буде проводитись оцінка їх внесків (договірна оцінка). Головне, щоб це було оформлено відповідним актом оцінки і приймання-передачі до статутного капіталу (можливий інший документ, головне – правильне документальне оформлення даного факту). Враховуючи те, що така оцінка може відрізнятися від балансової чи ринкової, слід залучати експертів для її виконання. Отже, засновники при створенні підприємства можуть завищити або занижити свої активи.

8. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи обране сільськогосподарське ТОВ імені Шевченка Сумського району, дане підприємство займається Вирощуванням зернових культур (КВЕД 01.11) від 68,3 % у базисному році до 60,5 % у звітному 2022 році, друге місце – код за КВЕД 01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід в межах 21,5 – 29,7 відсотки за досліджує мий період.

У практиці аналітичних та бухгалтерських служб вітчизняних підприємств найбільш використовується показник рівня рентабельності, який показує скільки на кожную витрачену гривню у господарстві отримано прибутку.

Розрахунки дають нам підстави стверджувати, що сільськогосподарське товариство імені Шевченка має високу ділову репутацію, що дозволяє підприємству не тільки підтримувати достатній рівень ефективності діяльності, а й підвищувати рівень рентабельності.

Не дивлячись на всі виклики досліджуване товариство було і залишається одним із фінансово стійких та високорентабельних підприємств Сумської області.

9. Ведення бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах мають свої особливості, котрі викликані, по-перше природними факторами, тобто виробництво напряду пов'язане із використанням землі та живих організмів (біологічних активів).

Сільськогосподарське товариство імені Шевченка перейшло на застосування автоматизованої системи ведення обліку починаючи з 2010 року, шляхом використання інформаційної бухгалтерської програми «Бухгалтерія для України», а з 2020 року на новий продукт «Business Automation Software for AGRO Accountiong. edition 2.1 BAF».

10. Основними завданнями організації обліку власного капіталу є: забезпечення обліку даних та узагальнення інформації про стан і рух власного капіталу; контроль за правильністю і законністю формування власного капіталу; своєчасне, повне, правильне відображення розміру і всіх змін власного капіталу; контроль за раціональним розподілом прибутку за відповідними фондами; організація аналітичного обліку на рахунках власного капіталу для своєчасного отримання достовірної інформації; правильне відображення в регістрах обліку і звітності операцій з власним капіталом.

11. Облік власного капіталу забезпечує не тільки інформацією про операційну діяльність, але й фінансову діяльність (зміни у складі власного капіталу, так і поточних, і довгострокових зобов'язань підприємства), при цьому

об'єднуючи практично всі функції управління – облік, планування, координацію, контроль, аналіз, прийняття рішень.

12. Нами був здійснений параметричний аналіз, який дав можливість виявити значну кількість пропонованих для розрахунку показників, проте ми вважаємо це недоцільним, постільки це не дозволяє дійти єдиних правильних висновків. Узагальнення існуючих підходів до аналізу формування та використання власного капіталу дало змогу сформувати основні етапи аналізу власного капіталу, прийнятні для використання на вітчизняних підприємствах.

Сформульовані підходи до аналізу власного капіталу підприємств дозволять внутрішнім і зовнішнім користувачам отримувати актуальну інформацію і будувати облікову та аналітичну систему більш раціонально, спрямовуючи її на максимізацію прибутку, мінімізацію витрат та забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Таким чином, можна зробити загальний висновок, сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю імені Шевченка за офіційними даними публічної фінансової звітності є достатньо високорентабельним, платоспроможним та ліквідним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І. А. Власний капітал: проблеми та напрями удосконалення обліку. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітянські аспекти: збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 березня 2020 р.)*. Дніпро: НМетАУ, 2020. С. 21–23.
2. Господарський Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року №436-IV (у редакції Закону №2614-IX від 08.10.2023 року). /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 10.06.2023)
3. Гордієнко М.І., Кононенко П.О. Аналіз ефективності використання капіталу за багатофакторною моделлю Дюпона. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 05 листопада 2021 р. /за заг. ред. О.В. Панухник*. Тернопіль.: ФОП Паляниця В.А., 2021. 226 с. (С. 188-191).
4. Гордієнко М.І., Кононенко П.О. Нормативно-правове забезпечення оцінки власного капіталу, як об'єкта обліку. *The IX International Science Conference «Trends of development modern science and practice», November 16 – 19, 2021, Stockholm, Sweden*. 588 p (P.p. 169-172).
5. Головачко В., Ліба Н., Вибер Е. Аналіз можливості розвитку сільського господарства в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. №27. Available at: <https://eco-nomyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/460..> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-45> (дата звернення 25.10.2023)
6. Дробязко С.І. Удосконалення методології бухгалтерського обліку власного капіталу підприємств. *Агросвіт*. 2020. №1. С. 3-8. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/1_2020/2.pdf (дата звернення 10.10.2023)

7. Жук В.М., Бездушна Ю.С. Пріоритетні підходи до оцінки земельних активів у сільському господарстві. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2020. №7 (26). С. 68-76.

8. Жук В.М., Бездушна Ю.С. Капіталізація національного багатства України: вартість земель сільськогосподарського призначення: *наукова доповідь*. К.: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2019. 48 с.

9. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року №291 (у редакції наказу №0779-22 від 29.07.2022 року). /Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 10.01.2023)

10. Козаченко Д. М., Мардус Н. Ю. Теоретичні аспекти обліку, аудиту та аналізу власного капіталу підприємства. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: матеріали 5-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 14-15 квітня 2022 р. / оргком.: Л. Дорогань-Писаренко [та ін.]*; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава, 2022. С. 104-106.

11. Мосейчук В.В. Стратегічний коментар Податкового Кодексу України. Недоліки ПКУ. *Видавництво «Право»*. 2021. 186 с.

12. Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards). URL: <http://buchuchet.uabs.sumdu.edu.ua/ua/component/zoo/item/mizhнародni-standarty-finansovoi-zvitnostiinternational-financial-reporting-standards> (дата звернення 07.04.2023)

13. Методичні рекомендації про бухгалтерський облік розрахунків з власниками земельних та майнових паїв сільськогосподарських підприємств: лист Міністерства аграрної політики України від 14 грудня 2003 року №37-27-12/14024. /Міністерство аграрної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4024555-03#Text> (дата звернення 30.01.2023)

14. Назаренко О. В., Чижова Т. С. Організаційні аспекти формування, обліку та аудиту власного капіталу підприємств. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 30–34.

15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року №73 (у редакції наказу №0171-23 від 17.02.2023 року). /Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 22.08.2023)

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 29 «Фінансова звітність за сегментами»: наказ Міністерства фінансів України від 19 травня 2005 року №412 (у редакції наказу №0496-22 від 27.05.2022 року). /Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-05#Text> (дата звернення 16.08.2023)

17. Пилипенко О. І. Облік та аналіз власного капіталу: теорія і практика. - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – Національний аграрний університет, Київ. URL: <http://www.disslib.org/oblik-ta-analiz-vlasnoho-kapitalu-teoria-i-praktyka.html> (дата звернення 10.08.2023)

18. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06 лютого 2018 року №2275-VIII (у редакції Закону №2465-IX від 01.01.2023 року). /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення 10.08.2023)

19. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року №996-XIV (у редакції Закону №2435-IX від 10.08.2022 року). /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 10.07.2023)

20. Податковий Кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 року №2755-VI (у редакції Законів №3303-IX, 3325-IX від 03.09.2023 року). /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 25.08.2023)

21. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 року №88. / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення 10.01.2023)

22. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 року № 386-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>. (дата звернення 18.07.2023)

23. Томчук О.Ф. Аналіз платіжної спроможності підприємства та відображення її в обліку: сутність, класифікація, оцінка. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2463/2382> (дата звернення 10.11.2023)

24. Терещенко Є.Л., Маслюк О.М., Гордієнко М.І. Правовий аспект формування статутного (складеного) капіталу. / *The I International Scientific and Practical Conference «Modern methods for the development of science»*, January 09 – 11, Haifa, Israel. 388 p. (p.p. 78-82).

25. Терещенко Є.Л. Управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства. / *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 16 листопада 2023 р.)* / за ред. проф. Назаренка О.В. Суми: СНАУ, 2023. 395 с. (С. 241-243).

26. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року №435-IV (у редакції Закону №3265-IX від 05.10.2023 року). /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 15.06.2023)

27. Drobyazko S., Makedon V., Zhuravlov D., Buglak Y., Stetsenko V. (2019) Ethical, Technological and Patent Aspects of Technology Blockchain Distribution. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. Vol. 22 Issue: 2S. URL: <https://www.abacademies.org/articles/ethical+technological+and+patent+aspects+of+technology+blockchain+distribution+8434.html> (дата звернення 10.01.2023)

28. Drobyazko S. (2018). Accounting management of enterprises' own of in the conditions of legislative changes. *Economics and Finance*, 10, 4-11.
29. Imhof, M. J., Seavey, S. E., & Smith, D. B. (2017). Comparability and cost of equity capital. *Accounting Horizons*. 31(2). P.p. 125-138/
30. Cao, Y., Myers, L. A., Tsang, A., & Yang, Y. G. (2017). Management forecasts and the cost of equity capital: international evidence. *Review of Accounting Studies*, 22(2). P.p. 791-838
31. Wang, C. C. (2017). Commentary on: Implied cost of equity capital estimates as predictors of accounting returns and stock returns. *Journal of Financial Reporting*. 2(1). 95-106
32. Tetiana, H., Chorna M., Karpenko L., Milyavskiy M. & Drobyazko S. (2018). Innovative model of enterprises personnel incentives evaluation. *Academy of Strategic Management Journal*. Volume 17. Issue 3. 2018/ URL: <https://www.abacademies.org/journals/month-june-year-2018-vol-17-issue-3-journal-asmj-past-issue.html> (дата звернення 20.09.2023)

ДОДАТКИ

